

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Sakrální dědictví královského města Mostu

Sacral Heritage in the Royal Town Most

Bakalářská práce

Vypracoval: Tomáš Botlík

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Praha 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem: „Sakrální dědictví královského města Mostu“ vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Dušana Foltýna. Použitá literatura je uvedena na konci mé bakalářské práce v seznamu použité literatury.

V Praze 5. 4. 2014

Tomáš Botlík

Abstrakt:

První zmínky o lokalitě Mostecka pochází již z kronik 10. století. Ve městě vzniklo mnoho klášterů, kostelů a dalších sakrálních památek. Většina z nich však byla zlikvidována v průběhu 2. poloviny 20. století z důvodu těžby uhlí. Práce je věnována historii vybraných sakrálních památek převážně ve 2. polovině 20. století, a také současnému stavu církevních památek.

Klíčová slova:

demolice, kostel, klášter, Most, minorité, kapucíni, magdalenitky, piaristé

Abstract:

The area Most was mentioned for the first time in the 10th century. There were many monasteries, churches and other religious monuments founded. Most of them were destroyed during the 2nd half of the 20th century due to coal mining. This thesis is devoted to the history of the chosen religious monuments, particularly in the 2nd half of the 20th century, and also the current state of the religious monuments.

Keywords:

demolition, church, monastery, Most, the Minorites, the Franciscans, the Magdalenites, the Piarists

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Dušanu Foltýnovi za jeho ochotu při vedení práce a Ing. Evě Hladké za poskytnutí velmi cenného rozhovoru pro mou bakalářskou práci.

Obsah

Úvod	7
Prameny, literatura a metodologie	10
1 Osud minoritského kláštera a kostela v Mostě.....	14
1.1 Minorité v Mostě a v Čechách	14
1.2 Farnost České Zlatníky	14
1.3 Nové využití kostela sv. Jiří a kostel sv. Františka Serafinského v Mostě.....	15
1.4 Přemístění památek z Mostu do Českých Zlatníků	16
1.5 Osud kláštera minoritů po roce 1950	21
1.6 Současnost kostela sv. Jiří v Českých Zlatnících a vliv minoritů na současnou kulturu Mostecka	23
2 Děkanský kostel v Mostě.....	25
2.1 Historie kostela a souvislost s historií města Mostu	25
2.2 Důvody přesunu	26
2.3 Přípravy přesunu.....	27
2.4 Přesun kostela.....	31
2.5 Inventář kostela	32
2.6 Stav po přesunu	33
3 Kostel sv. Václava v Mostě	35
3.1 Historie kostela.....	35
3.2 Varhany.....	35
3.3 Exhumace hrobky	36
3.4 Transfer mobiliáře	36
3.4.1 Kazatelna.....	36
3.4.2 Tři okna malovaná a hlavní oltář	37
3.4.3 Boční oltáře, balustráda a krycí deska krypty.....	37
3.4.4 Slepá balustráda, kropenka, hlavní dveře a portál	37
3.4.5 Ostatní památky přemístěné do depozitáře.....	38
3.5 Současnost.....	38
4 Klášter kapucínů v Mostě	40
4.1 Historie kláštera a změny po roce 1950	40
4.2 Inventář a likvidace kláštera a kostela kapucínů	41
5 Klášter magdalenitek a jejich dědictví na Mostecku.....	43
5.1 Historie, konec působení magdalenitek v Mostě.....	43
5.2 Likvidace konventu	44
5.3 Zahražanská Madona	45

5.4	Křížová cesta na Zahražanech.....	46
6	Další památky Mostecka	47
6.1	Morový sloup	47
6.2	Synagoga.....	48
6.3	Kostel sv. Anny	49
6.4	Kostel sv. Vavřince	50
7	Jak vyučovat o sakrálním dědictví Mostecka	52
7.1	Regionální dějiny Mostecka.....	52
7.2	Sakrální dějiny a dědictví Mostecka.....	52
8	Závěr	55
9	Bibliografie.....	59
10	Seznam použitých zkratk	66
11	Přílohy	67
12	Textové přílohy:.....	69
13	Obrazové přílohy:.....	77

Úvod

Téma této práce jsem si zvolil proto, že já sám z Mostu pocházím a k tomuto městu jsem měl vždy silný vztah. Většina obyvatel Mostecká všech věkových kategorií nemá vůbec tušení, jaké církevní památky se ve starém Mostě dříve nacházely a jaká byla jejich historie. Prakticky všichni zdejší lidé vědí pouze to, že se na okraji města nachází přesunutý kostel Nanebevzetí Panny Marie.

O demolici města se intenzivně jednalo od roku 1963. Usnesení vlády č. 180 z 26. března 1964 přineslo v této věci konečné rozhodnutí. Odůvodněním bylo to, že stát získá díky likvidaci starých a nevyhovujících bytových jednotek 100 milionů tun uhlí zhruba v hodnotě 4,5 miliardy korun. Dojde tak k převýšení nákladů potřebných na výstavbu nového města. Některé protesty vedly k tvorbě studií, jež pojednávaly o tom, že by se historické město mohlo zrekonstruovat. Nakonec však spíše pro likvidaci starého města a výstavbu nového rozhodly ekonomické faktory. Zajímavé je, že ve stejné době, kdy se jednalo o likvidaci kulturních památek ve starém Mostě, se zvažovala možnost výstavby lanové dráhy na hrad Hněvín, který dodnes představuje dominantu města.¹

Demolice starého Mostu začala v roce 1965. V letech 1965 – 1985 opuštěné a rozbořené město posloužilo jako kulisa k několika filmům, vesměs s tematikou druhé světové války, jako byl např. *Na západní frontě klid* z roku 1979, *Boj o Moskvu* z roku 1985, *Kentauři* z roku 1978 aj.²

Jak řekl památkář Václav Mencl: „*S vymazáním starého města Mostu z mapy Čech nastala nepředstavitelná újma celonárodní povahy, kterou již nikdy nelze vyvážit žádným důvodem hospodářským, ani nahradit žádným tvořivým dílem, protože šlo o hodnoty neopakovatelné a historii již natrvalo uzavřené.*“³

Ve své práci bych se chtěl věnovat současnému stavu církevních památek na Mostecku a mimo jiné také tomu, co se stalo s mobiliářem zdejších zbořených či přesunutých památek. Mým hlavním cílem je komplexně představit osud vybraných

¹ VÍŠEK, Ivan. – MYŠIČKA, Martin, *Správa města v průběhu staletí*, Most, 2005, s. 59-61.

² ANDRÝSEK, Jan, *Město Most jako filmová kulisa*. Bakalářská práce, Brno 2008, s. 55-61.

³ NOVÁK, Vlastimil, *Zmizelý Most*, Most 2003, s. 13.

pamětihodností, jejich historii, okolnosti přesunu, případně demolici nebo současnost. Chci tedy sumarizovat a sjednotit dostupné prameny, vypovídající o výše řečeném.

V práci nastíním způsob, jak se k vhodným pramenům a informacím týkajících se této problematiky dostat. K mnohým pramenům nemá veřejnost přístup, některé se dokonce nachází v dezolátním stavu, což souvisí i s tím, že Archiv těžební oblasti (ATO) není stále zpracován, stejně tak jako Archiv církevního tajemníka v Mostě. Této problematice bych se chtěl věnovat hlavně v části týkající se metodologie. Mimo jiné bych chtěl v práci poukázat na to, jak byl přesun církevních památek popisován soudobým tiskem.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie není jediná památka, které se nějak dotklo bourání starého Mostu. Ostatní církevní památky však nepotkal tak šťastný osud jako tento přesunutý kostel. V Mostě se kromě něho nacházel i minoritský klášter společně s kostelem sv. Františka Serafinského, kostel sv. Václava, kostel piaristů, klášter a kostel kapucínů, nejstarší kostel v Mostě - kostel sv. Vavřince, synagoga a další církevní památky. Kostelu sv. Ducha jsem se rozhodl nevěnovat velkou pozornost, protože je to jediná sakrální památka, která zůstala na svém původním místě.

V části týkající se kláštera minoritů a kostela sv. Františka Serafinského bych se chtěl zabývat jeho osudem, ten porovnat s podobným průběhem ve farnosti České Zlatníky, a zjistit, jaký mobiliář mosteckého kostela se do Zlatníků dostal. Toto vše s ohledem na zmizelé rukopisy knih ze 17. století.

Stěhování gotického kostela Nanebevzetí Panny Marie jsem se rozhodl zpracovat i přesto, že se jedná o nejznámější událost z mnou sledované problematiky. Tento kostel se stal nejproslulejší mosteckou památkou, která zůstala zachována. V moderním a novém Mostě kromě historického komplexu u kostela zůstaly i další historické stavby, například několik soch a morový sloup. Všechno ostatní však zůstalo ve zbořeném městě.

Kostel sv. Václava patří také mezi památky starého Mostu, které by se neměly opomenout, stejně tak jako klášter a kostel kapucínů nebo Zahražanská Madona, kterou nechaly vytvořit magdalenitky. Působení magdalenitek v Mostě netrvalo dlouho, v 18. stol. je vystřídal řád piaristů.

Byl bych rád, kdybych mohl v práci představit i osud ostatních církevních památek, které byly svojí velikostí menší, a mohou se zdát méně významné, jako například kostel sv. Vavřince, mostecká synagoga či například morový sloup, který se dnes nachází uprostřed I. náměstí v Mostě.

Dalším z cílů této práce je ukázat, že město Most má opravdu bohatou církevní historii a že působení katolické církve ve starém Mostě mělo velký význam. Z mého výše uvedeného přehledu vyplývá, že se v Mostě nacházelo velké množství církevních památek, a podle mého názoru je důležité, aby se o tomto tématu mluvilo při výuce dějepisu s žáky na mosteckých školách. Vzhledem k mé budoucí učitelské profesi jsem se proto v poslední kapitole rozhodl nastínit možnosti výuky o sakrálním dědictví Mostecka, neboť tato problematika je na základních a středních školách v Mostě výrazně opomíjena, což vede k tomu, že zdejší mladí lidé prakticky nemají povědomí o mosteckých sakrálních dějinách.

Prameny, literatura a metodologie

Již při volbě tématu jsem věděl, že nebude jednoduché dostat se k pramenům týkajících se sakrálních památek v Mostě.⁴ Můj předpoklad se posléze ukázal být oprávněným. U každé z jednotlivých památek jsem musel postupovat jinak, základem mé práce jsou tak archivní prameny, dobový tisk a vyprávění pamětníků. Vzhledem k tomu, že prameny a materiály, které jsem k jednotlivým památkám potřeboval, nikdy nebyly v úplnosti dostupné na jednom místě, musel jsem reagovat na doporučení a na dílčí stopy, které jsem v pramenech objevil. Cenná pro mě byla doporučení zaměstnanců jednotlivých institucí, nicméně také ani tyto odpovědné osoby mnohdy nevěděly, kde potřebné informace nalézt. Často jsem se proto musel spokojit s odpovědí, že prameny asi neexistují, protože se ztratily, nebo nikdy nebyly vytvořeny.

Každou kapitolu jsem se pokusil založit na pramenech, ale i na sekundární literatuře, a dobovém i mladším tisku tak, aby byla problematika snadnější k orientaci i pro laického čtenáře. V některých pramenech lze najít jen útržkovité informace, údaje také mnohdy chybí. Z technických údajů v pramenech jsem se pokusil vyabstrahovat to nejzákladnější, zásadní a případně jen to zajímavé.

Bohužel neexistuje žádná topografická publikace, která by mapovala přímo Mostecko.

Pro základní orientaci o církevních památkách, které se v Mostě nacházely, jsem použil topografické knihu *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* od Karla Kučí⁵ - tato publikace je mně osobně sympatická, protože se věnuje různým oblastem historického vývoje města - aglomeraci, urbanizaci, privilegiím, průmyslu, kostelům a klášterům. Z tohoto důvodu je snadnější v textu vyhledávat informace. Nicméně u některých věcí mi chybí uvedení zdrojů, z kterých autor čerpal. Dále jsem využil *Umělecké památky Čech* od Emanuela Pocheho a kolektivu.⁶ Tato publikace mi ale připadá trochu chaotická, hesla týkající se Mostecka dle mého názoru nejsou zpracované příliš do hloubky.

⁴ Německý název Brück.

⁵ KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, IV. díl- MI – Pan, Praha 2000.

⁶ POCHÉ, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech II. K-O*, Praha 1978.

Informace o historii Mostu jsem hledal i u německých autorů jako například u Ludwiga Schlesingera v knize *Stadtbuch von Brüx bis zum Jahre 1526*⁷, nebo u Johanna Nepomuka Coriho v *Geschichte der königlichen Stadt Brüx bis zum Jahre 1788*.⁸ Tyto publikace jsem ve své práci využil pouze okrajově, neboť se převážně věnují období, které není cílem mé práce. Nicméně pro základní orientaci o problematice je hodnotím jako dostačující.

Údaje o příchodu jednotlivých církevních řádů do Mostu jsem se primárně snažil nalézt v *Encyklopedii řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích* od Milana Bubna⁹ - tato řada na mě zapůsobila velmi pozitivně, nejsem si však úplně jistý relevantností všech údajů, jež autor v knize uvádí. Přesto se ale domnívám, že je vhodné knihu použít pro základní orientaci v problematice vzhledem k tomu, že žádná lepší publikace k této problematice neexistuje. Dále jsem využil knihu *Církevní řády a kongregace v českých zemích* od Luděka Jiráského¹⁰, která je velice stručná, avšak opět vhodná pro základní orientaci. Žádné z uvedených knih se ale nevěnují osudu památek ve 20. století.

Primární prameny, v nichž jsem hledal informace o mosteckých církevních památkách ve 20. století, jsem vyhledával v Archivu těžební oblasti (dále jen ATO), který je uložen v Národním památkovém ústavu v Územním odborném pracovišti v Ústí nad Labem (dále jen NPU, ÚOP Ústí nad Labem). Tento archiv je ale téměř nezpracovaný, takže jsem mohl pročíst pouze dílčí materiály k minoritskému klášteru v Mostě a ke kostelu sv. Václava v Mostě. Při své práci jsem používal systém Kramerius v Národní knihovně, kde jsem se snažil dohledávat dobové články.

Další možností, kde nalézt informace o sakrálních památkách, je Státní oblastní archiv v Litoměřicích - pracoviště v Mostě (dále jen Soka Most). Stavební úřad v Mostě odevzdal vše NPÚ, jenž materiály ale nezpracoval, a většina z nich proto leží s téměř znehodnocenými ostatními materiály, které putovaly Mostem, a poté klášterem v Oseku až do archivu NPÚ v Ústí nad Labem. Materiály jsou nezpracované i přesto, že Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem zřídilo roku 1978 ve Vtelně (městská část města Mostu) pracoviště pro záchranu a

⁷ SCHLESINGER, Ludwig, *Stadtbuch von Brüx bis zum Jahre 1526*, Prag 1876.

⁸ CORI, Johann Nepomuk, *Geschichte der königlichen Stadt Brüx bis zum Jahre 1788*, Brüx 1889.

⁹ BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, I. – III. díl*, Praha 2002.

¹⁰ JIRÁSKO, Luděk, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991.

dokumentaci památek v těžební oblasti dolů. Toto pracoviště však dlouhou dobu nefungovalo. Církevní archiv v Litoměřicích jsem pro svou práci nakonec nenavštívil a nevyužil, rozhodl jsem se tak na základě několika doporučení.

Ani o samotných záchranných akcích jednotlivých památek se mnoho informací nevedlo nebo nezachovalo. Zachovány jsou pouze částečné inventáře, nákresy a zřídka pár zápisů z jednání o budoucnosti památek. I tehdejší tisk o osudu památek moc neinformoval, například v případě přesunu děkanského kostela se v tisku pouze objevily útržkovité informace. Podobná situace panuje i v případě ostatních památek.

Podařilo se mi ale nahlédnout do nezpracovaného Archivu církevního tajemníka v mostecké pobočce Státního oblastního archivu v Litoměřicích. V tomto archivu jsem však našel pouze soupisy majetku církevních staveb, spisy o zprávách týkajících se poškození majetku a nutných oprav, spisy o inventarizaci a vyřazení jednotlivých částí inventáře. Nicméně jsem také narazil na spisy týkající se povolení chovu dobytka na některých farnostech, žádanky o důchody farářů či stížnosti proti společenskému soužití (které souvisely s farním úřadem). Tyto archivní spisy obsahují také informace týkající se postupně plánované likvidace obcí v těžební oblasti. Likvidace však podle uvedených plánů nikdy nebyla dokončena a těžební limity nebyly prolomeny. Avšak v Mostě ani v Ústí nad Labem nejsou k dispozici spisy mapující přesunové a likvidační období jako takové, většina spisů mapuje situaci před bouráním starého Mostu, či případně situaci po roce 1950.

V otázkách týkajících se přesunu památek samotných a jejich popřesunového osudu jsem vycházel z rozhovoru s Ing. Evou Hladkou z fotodokumentačního oddělení v Oblastním muzeu v Mostě, která se v současné době věnuje přípravě výstavy o sakrálních památkách v okrese Most. Tento rozhovor byl pro mou práci velmi důležitý, získal jsem díky němu informace o přesné dataci likvidace památek, případně jejich současné umístění a také další informace o historii některých památek. Paní Hladká tyto informace získala díky analýze fotografií a rozhovorům s pamětníky, kteří dnes již nežijí. Během přípravy výstavy analyzovala i některé primární prameny a další topografické publikace.

Při analýze dobového tisku i archivních pramenů jsem se snažil zohlednit ovlivnění médií, i mnohdy nekompetentních pracovníků, dobou. Tohoto jsem využil pouze u některých památek, protože dostupné informace byly vždy téměř stejné.

Mnohdy se mi po prostudování 120 stran spisů, dokumentací, nekompletních spisů inventáře podařilo získat informace, ze kterých vznikly maximálně 2 strany textu. Vždy jsem se snažil najít údaje o inventáři a jeho osudu – inventář je však velmi často nekompletní, či přílohy spisů obsahující inventář chybí. Na ukázkou bych chtěl části některých spisů přidat do přílohy, aby si mohl člověk představit, z jakých dokumentů se informace musí získávat a analyzovat.

1 Osud minoritského kláštera a kostela v Mostě

1.1 Minorité v Mostě a v Čechách

„Řád minoritů se dostal do Mostu asi kolem roku 1281. Nejprve působil za městskými hradbami a s postupem doby, jak se hradby posouvaly, se stával součástí města- minorité prováděli převážně misijní činnost, starali se o rozvoj měst, pomáhali chudým a opuštěným a šířili kulturu a vzdělanost.“¹¹ Podle zprávy J. C. Rohna se minorité v Mostě usadili již v roce 1240, kdy měli převzít kostel sv. Vavřince. Dříve než v Mostě se minorité kromě Prahy usadili v Kadani (1234) a Hradci Králové (1238). Mnoho klášterů zaniklo v průběhu staletí, některé byly zrušeny během doby, kdy byla u moci KSČ, konkrétně v roce 1950. Jednalo se o kláštery sv. Jakuba v Praze, dále v Krnově, Českém Krumlově, Opavě, Brně a Jihlavě.¹²

Řád jako takový založil sv. František z Assisi v roce 1209. Do Čech přišli minorité společně s dominikány. První klášter založený pro ženskou větev, byl klášter sv. Anežky České v Praze. Kolem roku 1232 v Praze vzniká konvent sv. Jakuba.¹³

Glasbergova zpráva říká, že se minorité v Mostě usadili v roce 1237, nicméně první písemná zpráva dokládá až rok 1273. Minorité nejprve obývali areál kostela sv. Vavřince a až v 80. letech 13. století vystavěli chrám sv. Františka Serafinského. Naposledy byl kostel důkladně restaurován v roce 1929.¹⁴

1.2 Farnost České Zlatníky

Obec České Zlatníky leží nedaleko Mostu pod kopcem Zlatníkem. První zprávy o obci i farnosti pochází z roku 1227 v souvislosti se soupisem majetku Hrabšiců.¹⁵ Hrabšicové nebo-li Hrabšici, kteří se později stali Pány z Rýzmburka, byli významným šlechtickým rodem v severních Čechách. Nepůsobili jen v okolí

¹¹ HLADKÁ, Marie, *Dějiny řádu minoritů sv. Františka z Assisi v Mostě se píší od roku 1284*, Historie Mostecka 10. 10. 1994, s. 8.

¹² KLÁPŠTĚ Jan, *Klášter minoritů v Mostě*, Archeologické rozhledy LXII – 2010, Praha 2010, s. 430. CORI, Johann Nepomuk, *Geschichte der König. Stadt Brüx bis zum Jahre 1788*, Brüx 1889, s. 63-65.

¹³ JIRÁSKO, Luděk, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 53 -54.

¹⁴ BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, III. díl- 1. svazek*, Praha 2002, s. 190 – 191.

¹⁵ OÚM, *Kostel sv. Jiří v Českých Zlatnících*, vydáno referátem kultury u příležitosti otevření a zasvěcení kostela sv. Jiří v Českých Zlatnících, Most 1994, s. 4.

Mostu, ale i v Oseku (hrad Rýzmburk), anebo v Děčíně (jeho původní název ve 13. století zněl Hrabišín). Rod Hrabišiců se významně podílel na dění ve městě Most.¹⁶

Současný kostel v Českých Zlatnících byl postaven v barokním slohu roku 1694 (později v 19. století přestaven v pseudorománském slohu). Jedná se o jednolodní stavbu, na východní straně zakončenou presbytářem, který je doplněn oblou sakristií s postranním vchodem. Posledními razantními přestavbami prošel kostel kolem roku 1860. Z důvodu chátrání budovy byl kostel přestavěn v novorománském slohu. Jednalo se například o novou fasádu a cihlové doplňky v rámci vnějšího pláště budovy. Kostel přišel, stejně tak jako mnoho dalších kostelů, během druhé světové války o své zvony, které zrekvírovali Němci na základě zákona o čtyřletém hospodářském plánu, který mj. nařizoval shromáždění neželezných kovů. Zákon předepisoval shromáždění bronzových zvonů a jejich měděných částí v rámci celé Říše a tento materiál měl sloužit pro potřeby zbrojního průmyslu. Říšský ministr hospodářství Hermann Göring byl jediný, kdo mohl udělit výjimku z odevzdání mědi a zvonů. S tímto souvisí také slavný Göringův výrok: "*In Deutschland sollten zehn bis zwölf Glocken erhalten bleiben.*"¹⁷

Druhá světová válka kostel sv. Jiří ve Zlatnících velmi zasáhla, kostel byl zpusťošěn a archiv zničen. Některé části jeho mobiliáře nacházíme v evidenci seznamu movitých památek ČR. Konkrétně se jedná o barokní plastiky: pozdně barokní sochy sv. Petra a sv. Pavla, sv. Prokopa, sv. Jana Nepomuckého, sv. Antonína Paduánského a socha Madony. Kostel byl roku 1958 označen za kulturní památku.¹⁸

1.3 Nové využití kostela sv. Jiří a kostel sv. Františka Serafínského v Mostě

Kostel sv. Jiří se podařilo obnovit díky tomu, že na mostecký minoritský kostel sv. Františka Serafínského čekal nepříjemný osud z důvodu bourání starého Mostu. Mostecký minoritský kostel pochází z roku 1639,¹⁹ ve druhé polovině 18. století byly v kostele zcela vyměněny oltáře a vytvořeny fresky. Autorem kostelních nástěnných maleb se stal místní rodák Jan Václav Tschöpper. J. V. Tschöpper se prý nikdy

¹⁶ CORI, Johann Nepomuk, *Geschichte der König. Stadt Brüx bis zum Jahre 1788*, Brüx 1889, s. 64.

¹⁷ Tj. „V Německu by mělo být zachováno 10 až 12 zvonů.“ In: *Anordnung zur Durchführung des Vierjahresplans über die Erfassung von Nichteisenmetallen. Vom 15. März 1940*, Reichsgesetzblatt, Jg. 1940, Teil I, Nr. 48, ausgegeben zu Berlin, den 18. März 1940, s. 510.

¹⁸ Římskokatolická farnost [online], <<http://www.farnost-most.cz/>>, [cit. 20. listopadu 2013].

¹⁹ POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech II. K-O Praha* 1978, s. 434.

nesnažil stát významným v jiném regionu než na Mostecku, přesto se mu ale připisuje autorství nástěnné malby minoritského kláštera v Českém Krumlově.²⁰ Řád si od něj tvorbu fresek vyžádal konkrétní objednávkou, která Tschöpperovi neumožňovala značné zásahy. Fresky měly znázorňovat život patrona minoritů sv. Františka Serafinského (Františka z Assisi). Fresky v polovině 19. století přemaloval F. L. Duchoslav. V kostele sv. Františka Serafinského se také nacházely schránky s ostatky dvou světců: sv. Vincenta a sv. Vitala. Tyto schránky se později staly součástí kostela sv. Jiří v Českých Zlatnících. Kromě fresek od Jana Václava Tschöppera se v kostele vyskytovaly sochy od Josefa Adama Dietze, anebo mramorářské práce od M. Hennevogela. Kostel byl mimo jiné vyzdoben olejomalbami od Ignáce Raaba. „Mostecký minoritský areál sestával z konventního chrámu při jižním obvodu II. náměstí a z klauzury obrácené k jihu a se svými čtyřmi trakty uzavírající čtyřúhelníkový dvůr. K areálu navíc patřil dvůr, který se ke klášteru přimýkal na východní straně. Nám ještě známou polohou „mosteckých minoritů“ určila barokní obnova v 18. století. Kostel s polygonálně uzavřeným presbytářem, z jehož otlučeného pláště vyčnívaly opěrné pilíře, ale nepřestal prozrazovat, že barokní úprava skrývá gotické zdivo. Samotná klauzura se však v celém rozsahu jevila jako barokní novostavba.“²¹ Přizemní přístavba později sloužila jako byty a menší obchody.

1.4 Přemístění památek z Mostu do Českých Zlatníků

Přesun památek z minoritského kostela do kostela sv. Jiří proběhl až po přesunu děkanského kostela v Mostě. Možná právě přesunutí děkanského kostela se stalo výzvou pro památkovou péči, aby uskutečnila něco podobného, a protože se těžba již v roce 1976 přiblížila do těsné blízkosti areálu minoritského kláštera, zásah se ukázal být potřebným.

Zaměření kostela minoritů z důvodu výstavby koridoru Most bylo objednáno v červnu 1968.²² Místopředseda ONV- s. Vopatřil a TPVC- s. Adamová a vedoucí OK

²⁰ Český Krumlov [online], <<http://www.ceskykrumlov.com/prohlidka/latran/minoritsky-klaster/>>, [cit. 1. srpna 2013].

²¹ ČERNÝ, Viktor, *Populační specifika pohlavního dimorfismu antropometrických znaků a určení pohlaví u koster z kláštera minoritů v Mostě*, Archeologické rozhledy LXII – 2010, Praha 2010, s. 431.

²² NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, 119/1/8 komise pro inventarizaci mobiliáře kostela (1987), *Objednávka zaměření kostela*.

v Mostě s. Chudlanský (vedoucí pracovníci ve funkcích) podepsali rozhodnutí o přemístění mobiliáře.²³

„V letech 1972-1973 proběhla v prostorách minoritského kláštera v Mostě jedna z etap několikaletého archeologického výzkumu (ved. Jan Klápště), během níž byly vyzvednuty lidské pozůstatky buď uložené jako anatomické celky v hrobech, nebo nalezené v neanatomické poloze při výkopových pracích.“²⁴ Výsledkem výzkumu bylo zjištěno, že byly vyzvednuty kostry obou pohlaví v celku rovnoměrném zastoupení. „Iterativní postup určení pohlaví koster byl aplikován na soubor koster z minoritského kláštera v Mostě z pozdního středověku. Sestává se z primárního určení pohlaví podle pánve a sekundární diagnózy extrapelvických znaků s výpočtem pravděpodobností, s jakými je kostra přiřaditelná k primárně určené (referenční) skupině mužů či naopak žen.“²⁵ Celý výzkum kláštera a kostela probíhal v letech 1971 – 1976. „Prvořadou povinností se stávalo co nejúplnější (neboť navždy poslední) svědectví o významné památce a o jejích širších souvislostech. Hlavní otázky se soustřeďovaly na poznání počátků mosteckých minoritů a na objasnění pozice jejich konventu uvnitř městského organismu.“²⁶ Výsledkem bylo vytvoření a datace stavebního postupu kláštera a kostela minoritů.

Roku 1976 došlo k uzavření dohody mezi Krajským střediskem památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem s Odborem kultury ONV v Mostě. Podle této dohody mělo středisko památkové péče zajistit: odbornou pomoc a dohled nad restaurátorskými pracemi, konzultaci a spolupráci se Státním ústavem památkové péče v Praze, projednání podmínek a možností objednaných prací s dodavateli.²⁷

Hlavním úkolem bylo přesunout cenné nástropní a nástěnné fresky, dále pak přesunout hlavní oltář včetně šesti bočních oltářů, výklenek sv. Vavřince, kazatelnu,

²³ NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, 119/1/12 mobiliář- různé poznámky a soupisky (s. d.) Zpráva o mobiliáři z bývalého kostela sv. Františka z Assisi, kláštera minoritů v Mostě, Most 20. 7. 1987, s. 14. Podle zápisů, které jsou z té doby dostupné, rozhodnutí podepsali lidé, kteří nebyli pro danou oblast kvalifikováni.

²⁴ ČERNÝ, Viktor, *Populační specifika pohlavního dimorfismu antropometrických znaků a určení pohlaví u koster z kláštera minoritů v Mostě*, Archeologické rozhledy LXII – 2010, Archeologické rozhledy LXII – 2010, Praha 2010, s. 469.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ KLÁPŠTĚ, Jan, *Klášter minoritů v Mostě*, Archeologické rozhledy LXII – 2010, Praha 2010, s. 429.

²⁷ NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, 119/1/12 mobiliář- různé poznámky a soupisky (s. d.) Zpráva o mobiliáři z bývalého kostela sv. Františka z Assisi, kláštera minoritů v Mostě, Most 20. 7. 1987, s. 14.

oltářní obrazy, dřevěné sochy a řezby. Vše pocházelo z doby od začátku 18. století do zhruba 80. let 18. století.²⁸

Původní záměr památkové péče měl zachránit z kostela sv. Františka Serafinského pouze movité památky, možná jeden mramorový oltář a jedno pole maleb umístěné na klenbách. Nakonec byl tento záměr záchrany rozšířen. Cílovým umístěním se stal kostel sv. Jiří v Českých Zlatnících (kostel byl vybrán z důvodu ideálních podmínek pro instalaci). Odbor kultury Okresního národního výboru v Mostě se chopil záchranných akcí hned na začátku. Činnost odboru spočívala v sejmutí fresek, demontáží oltářů a mobiliáře, a zároveň jejich umístění do Českých Zlatníků. „*Jednáno bylo také v této době s firmou TRANSFERA, která stěhuje děkanský kostel v Mostě, ale ta převezení oltářů do Českých Zlatníků odmítá.*“²⁹ Kvůli odmítnutí Transfery pokračovaly diskuze o tom, kdo se akce ujme, dál. Z této doby však chybí záznamy z jakýchkoliv jednání o osudu kostela v Českých Zlatnících.

„*V červenci 1976 jsou požádány odborné dílny v Praze o vyslání svých zástupců za účelem vymezení přesného časového harmonogramu prací.*“³⁰ Nejprve byl vedením prací pověřen inspektor památkové péče OK ONV Jílovec, později dopis z 13. 10. 1977 jmenoval do řídicí funkce pracovníka TPVC ONV Adamovou, a zároveň tento dopis informoval o tom, že veškerá zodpovědnost při restaurátorských pracích přechází do rukou církve a TPVC. „*Tehdejší ředitel Okresního muzea v Mostě, dr. Melša byl v té době ze strany TPVC ONV o sdělení, kam byly církevní exponáty přemístěny a požádán o přesné seznamy s uvedením dílen a jmen případných restaurátorů.*“³¹

Koncem roku 1977 památková péče zahájila oficiálně již druhou etapu záchrany kostela minoritů v Mostě. Tato druhá etapa probíhala již přímo v kostele v Českých Zlatnících. Když v roce 1978 nastoupila nová vedoucí OK ONV

²⁸ Tamtéž.

²⁹ NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, 119/1/12 mobiliář- různé poznámky a soupisky (s. d.) Zpráva o mobiliáři z bývalého kostela sv. Františka z Assisi, kláštera minoritů v Mostě, Most 20. 7. 1987, s. 15.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž, s. 16.

Cihlářová, byla zodpovědnost předána Krajskému středisku památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem.³²

Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem zřídilo roku 1978 ve Vtelně (městská část města Mostu) pracoviště pro záchranu a dokumentaci památek v těžební oblasti dolů, které převzalo celou záchrannou akci. Kostel v Českých Zlatnících se nacházel v dezolátním stavu, střecha a dlažba potřebovala nutně opravu. Následná rekonstrukce si vynutila rozšíření bočního vchodu – původním vchodem by nebylo možné dostat oltární kusy dovnitř kostela. Finální umístění oltářů se v konečném důsledku lišilo od jejich původního umístění v Mostě. Tyto přestavby byly způsobeny tím, že presbytář mosteckého kostela měl polygonální tvar na rozdíl od pravoúhlého ve Zlatnících.³³ K likvidaci kostela došlo v letech 1979 – 1982.³⁴

Roku 1981 započala jednání o následném využití kostela v Českých Zlatnících, bylo zahájeno jednání i s Kapitulní konzistoří v Litoměřicích a Farním úřadem v Bečově nad Teplou. Odbor výstavby ONV nejprve kladl překážky s ohledem na to, že střecha kostela se nachází v dezolátním stavu. Střechu se nakonec podařilo opravit. O rok později se opět začalo jednat o využití kostela, OK ONV však chtěla objekt předat pouze do dlouhodobého nájmu, nikoliv do majetku církve. SHD v Mostě vydala v květnu 1982 stanovisko, že pokud kostel nebude pouze v dlouhodobém nájmu, dojde k zastavení všech plateb. Následně tudíž došlo k blokaci plateb a k jednání o jejich uvolnění. Smlouva podepsaná 1984 určila kostel za expozici barokního umění. V roce 1985 se náklady na tuto akci vyšplhaly téměř k 10 miliónům Kčs, proto vyvstala otázka problému dalšího financování celé akce. Došlo tedy k tomu, že se předpokládalo i financování ze strany samotného státu. „Ze strany OK ONV je také poslána písemně žádost kapitulnímu vikáři o písemné zpracování návrhu smlouvy o dlouhodobém pronájmu kostela sv. Jiří v Českých Zlatnících“³⁵

³² Tamtéž, s. 17.

³³ Tamtéž.

³⁴ BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, III. díl- 1. svazek*, Praha 2002, s. 191.

³⁵ NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, 119/1/12 mobiliář- různé poznámky a soupisky (s. d.) Zpráva o mobiliáři z bývalého kostela sv. Františka z Assisi, kláštera minoritů v Mostě, Most 20. 7. 1987, s. 17.

Celá záchranná akce narazila na stranický odpor, jak je patrné již výše, ale vše probíhalo tak rychle, že KSČ nestačila učinit tak razantní kroky proti tomu, aby byl kostel navrácen ke své původní činnosti. Celá záchrana kostela, včetně restaurátorských úprav, nakonec trvala téměř 13 let. Velkou pozornost si renovace získala po kádrových změnách na odboru kultury v letech 1986 a 1987, kdy došlo k zabezpečení objektu podle směrnic o ochraně muzejních sbírek, zajištění opravy fasády a zahájení přípravy inventarizace.³⁶ Odbor kultury ONV v Mostě vydal dokonce i stanovisko, které obsahovalo usnesení, že po úpravě nebude kostel sloužit ke kultovním účelům. V době vydání stanoviska se již ale jednalo o tom, že kostel v Českých Zlatnících bude určen i pro náboženské obřady. Jedná se opět o důkaz toho, že o přesunu rozhodovaly neadekvátní osoby.

Památky v kostele byly restaurovány ČFVU v Praze, do kostela v Českých Zlatnících se začaly vracet především v roce 1987. Závěr restaurátorských prací ČFVU musel vyřešit i větrání prostoru kostela, jinak hrozilo poškození zrestaurovaných plastických a sochařských výzdob.³⁷

V inventarizační komisy pro minoritský kostel v Mostě zasedali: dr. Martová (vedoucí OK ONV Most), dr. Žejdl (ředitel KSSPPOP Ústí nad Labem), dr. Kraus (vedoucí základy KSSPPOP pro TO), dr. Weiss (pracovník OK ONV), dr. Hladká (inspektorka OK ONV), dr. Pokorná (ředitelka ON), dr. Sýkorová (pracovník ON), dr. Hasil (vedoucí inspektor oddělení OK ONV), p. Valo (OCT ONV).³⁸

Severní průčelí kostela krásila barokní pískovcová atická výzdoba od K. Waitzmanna. Průčelí pochází patrně z roku 1770. V roce 1964 byla výzdoba snesena a provizorně umístěna v klášteře v Oseku. V roce 1990 těchto sedm pískovcových soch alegorií ctností společně se sochou sv. Františka z Assisi našlo své místo ve výklencích u nově vybudované zdi v areálu přesunutého děkanského kostela v Mostě. Restaurování alegorických soch provedl Bořivoj Rak. Oblastní muzeum v Mostě získalo na ozdobu svého lapidária 6 váz z kostela. Na věž kostela byl v roce 1740

³⁶ Tamtéž, str. 23.

³⁷ Tamtéž, str. 24.

³⁸ NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, 119/1/12 mobiliář- různé poznámky a soupisky (s. d.), *Zápis z inventarizační komise*.

umístěn pískovcový městský znak, který se v současnosti nachází v centru města u vchodu do hlavní budovy magistrátu města Mostu.³⁹

1.5 Osud kláštera minoritů po roce 1950

Ve starém Mostě se nacházel i klášter minoritů, jednalo se o nejrozsáhlejší raně barokní stavbu II. náměstí v Mostě (dřívější názvy: Náměstí Minoritů, císaře Wilhelma, Göringovo, generála Svobody).⁴⁰ Klášter poničilo několik požárů, například v letech 1645 a 1723. Převzetí majetku státem samozřejmě předcházelo zjištění hospodářského stavu kláštera v roce 1950. Zpráva zahrnovala také protokol o převzetí archivu kláštera, archivu se ujalo Ministerstvo vnitra. Archiválie byly nalezeny ve skříni na chodbě a v místnosti představeného. Všechny tyto archiválie převzal krajský archivář Jaroslav Macek.⁴¹

*„Přípisem Náboženského fondu v Praze z 21. září 1950 čj.31/188-17/50 bylo zdejšímu církevnímu oddělení sděleno, že vládní dislokační komise rozhodla o bývalém klášteře Minoritů v Mostě a přidělila jej KNV v Ústí n. L. aby tímto objekt disponoval v rámci krajského plánu. KNV v Ústí n. L. cír. odd. sdělilo dopisem z 5. října 1950 zn.371/01-4.10.50.-I/4, že vyzval MNV v Mostě, aby převzal bývalý klášter Minoritů. Na základě tohoto dopisu a dle výměru Náboženského fondu v Praze z 10. 11. 1950 čj.313/188-37-50. Sr. byl tento bývalý klášter Minoritů podle protokolárního zápisu ze dne 16. listopadu 1950 předán do nájmu místního národního výboru v Mostě.“*⁴² Samotná budova bývalého kláštera minoritů v Mostě byla nabídnuta dokonce do pronájmu. Oblastní bytový podnik následně v dubnu 1954 usiloval o zrušení správy nad tímto objektem.⁴³ Oblastní bytový podnik v Mostě nejprve žádal Náboženskou matici v Praze o zpětné převzetí budovy bývalého kláštera. Ta však v dopise z 22. 11. 1954 odpověděla, že objekt může být dále pronajímán na základě správných smluv a zákonů (včetně nákladů s údržbou). Náboženská matice také

³⁹ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

⁴⁰ NOVÁK, Vlastimil, *Zmizelý Most*, Most 2003, str. 83

⁴¹ SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem - klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56.

⁴² SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem - klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Bývalý klášter Minoritů v Mostě- sdělení*, 7. 4. 1954.

⁴³ SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem - klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Správa domu č. p. 228, ul. Žďanova, Most-klášter minoritů*.

sdělila, že nevidí žádný důvod k tomu, proč by se měla správa budovy zpět ujmout, tudíž správa objektu zůstalav rukou Oblastního bytového podniku.⁴⁴

V roce 1951 byly převzaty knihy nejen z knihovny kláštera minoritů, ale i z knihovny kláštera kapucínů. Tyto knihy získaly tzv. „Velké mostecké knihovny“.⁴⁵ Knihovna minoritů obsahovala asi 2000 svazků, starých tisků, umístěných ve starých barokních knihovnách v pronajatém civilním traktu do ulice. Ve velké 8dílné skříni na spojovací chodbě v I. patře pracovníci objevili dalších 700 svazků, většinou cizojazyčných tisků ze 17. a 18. století. Spolu s 2000 svazky z barokní knihovny byly tyto knihy převezeny do NKK v Praze. Knihy vybrané při první prohlídce knihovny v létě 1950 a uložené v místnosti č. 3 (rukopis z 15. století, klášterní kronika, katalog knihovny a jeden vázaný tisk) dosud nikdo nenalezl. Protože se v místnosti, kde byly uskladněny, nacházel také archiv kláštera, není vyloučeno, že je odvezl 1. srpna 1950 krajský archivář Jaroslav Macek. Nasvědčuje tomu údaj v jeho protokolech, totiž že kromě archivu odvezl i předměty vybrané NKK.⁴⁶ Protokoly mimo jiné také uvádí, že část knih převzala Charita, nicméně počet odvezených knih je neznámý. V Archivu církevního tajemníka další informace k této knihovně nenalzáme. Můžeme se tedy jen dohadovat, že se někdo o historicky cenné spisy sám obohatil. Jejich osud stále není známý. Právě tento příklad je typický pro rychlé přesuny a přebírání majetku, kdy se mnoho cenných památek ztrácelo, a to nejen v okolí Mostu. Jen hrstka moderní české a německé náboženské beletrie z knihoven kláštera minoritů a kapucínů skončila v lidové knihovně.

Kompletní soupis majetku kláštera obsahuje situační zpráva, která však není kompletní – tato zpráva uvádí, že její součástí jsou plány zařízení (1 plán přízemní, 1 plán I. a II. poschodí a německé plány do roku 1940), umělecký posudek a neznámý počet fotografií (číslo není uvedeno), nic z toho však v Archivu církevního tajemníka není k dispozici. Revizní komise dospěla k rozhodnutí, že díky nekvalitnímu stavu

⁴⁴Tamtéž.

⁴⁵SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem - klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Dopis Náboženské matice pro Oblastní bytový podnik v Mostě ze dne 22. 11. 1954.*

⁴⁶SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem - klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Protokol o převzetí knihoven a kláštera minoritů a kapucínů v Mostě.*

budovy (nedostatečné rozvedení vodovodního potrubí apod.) by mohla být budova po drobné úpravě použita maximálně pro účely nouzových bytů nebo svobodárny.⁴⁷

1.6 Současnost kostela sv. Jiří v Českých Zlatnících a vliv minoritů na současnou kulturu Mostecka

Rekonstrukce kostela byla ukončena v roce 1994. V současné době se každou druhou neděli v měsíci v kostele konají bohoslužby. Římskokatolická církev se ujala správy kostela a patří do litoměřické diecéze. Kostel je součástí památkového areálu, neboť v jeho okolí se nachází pozůstatky památek z obcí zlikvidovaných těžbou. Kostel sv. Jiří se zapojil i do Noci kostelů. 24. dubna se zde koná pouť u příležitosti svátku sv. Jiří.⁴⁸

Řád minoritů o sobě nechal v Mostě nedávno slyšet - došlo totiž k pozemkovým sporům v centru města. Provincie Řádu minoritů si nárokuje pozemky pod kulturním domem Repre v centru Města, který v současné době patří firmě CT Crestyl. Došlo k soudnímu sporu, který trvá od roku 2012. Podle minoritů město Most pozemky prodalo neprávem a pozemky patří jim. Krajský soud v Ústí nad Labem v prosinci 2013 rozhodl, že pozemky patří společnosti CT Crestyl a nikoliv provincii řádu minoritů. Minorité si již v minulosti v Mostě nárokovali budovu Magistrátu města Mostu, ale bylo zjištěno, že budova byla darována náboženskou maticí v roce 1962 Československému státu, konkrétně Okresnímu národnímu výboru v Mostě.⁴⁹

Minorité na Mostecku měli v minulosti výrazný vliv na kulturu Mostecka. Například jedním z prvních dárců Okresního muzea v Mostě byl kvardián řádu minoritů v Mostě Augustin Schwarz. Okresní muzeum v Mostě od řádu minoritů získalo při likvidaci starého Mostu mnoho knih díky doktorce Mannlové - Rakové, která stihla obcházet půdy areálu konventu minoritů. Okresní knihovna v Mostě

⁴⁷SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem - klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Situační zpráva kláštera Minoritů v Mostě, 2 listy*.

⁴⁸ Římskokatolická farnost [online], <<http://www.farnost-most.cz/>>, [cit. 20. listopadu 2013].

⁴⁹ Homér – regionální týdeník [online],

<http://www.homerlive.cz/kauza_repre_pozemky/kauza_pozemky_pod_repre_soud_rozhodl.html>, [cit. 4. února 2014] a Homér – regionální týdeník [online],

<http://www.homerlive.cz/kauzy/kauza_pozemky_pod_repre_pokracuje.html>, [cit. 4. února 2014].

získala mnoho rukopisů, mezi které patří například *Catalogus librorum bibliothecae fratrum minium s. Francisci conventualium* z roku 1837.⁵⁰

⁵⁰ Okresní muzeum v Mostě, *Sbírka rukopisů okresního muzea v Mostě*, 1977.

2 Děkanský kostel v Mostě

2.1 Historie kostela a souvislost s historií města Mostu

Kostel Nanebevzetí Panny Marie by se za normálních okolností do obecného povědomí nedostal. Proslulost ale získal tím, že byl v roce 1975 přestěhován o 841, 10 m. Rozhodnutí a přípravy přesunu trvaly řadu let. Již před tímto krokem ale kostel potkala řada nešťastných příhod. Původní stavba roku 1515 shořela a požár přišel znovu roku 1597. Kostel se nachází v blízkosti nového hřbitova, starého špitálu a kaple sv. Ducha na okraji Mostu. O zachování kostela, který se nacházel v centru starého Mostu, rozhodlo vládní usnesení č. 612 z 18. listopadu 1964.⁵¹

Již v 15. století se mohlo zdát, že rudné bohatství, o kterém víme od roku 1305, bude vyčerpáno. Objev naleziště stříbra proto vzbudil velký rozruch a následně přišla další vlna osidlování podkrušnohorského území. Most nikdy nebyl přímo báňským městem, i když ho výdělky z důlního podnikání dále rozvíjely. Most ležel na obchodní cestě z Krušných hor do Prahy, proto se stal v 16. století zázemím bohatých obchodních rodin. 11. března 1515 však přišla katastrofa - patrně nepozorností vzplál jeden z domů, a vichřice rozšířila oheň do okolí. Z města zůstaly jen trosky a dva domy poblíž farního kostela.⁵²

Král Vratislav poskytl Mostu desetiletou úlevu od daní. Město se nakonec díky dalším privilegiím (nové trhové právo, vyhlášení o tom, že každý, kdo jede ze zahraničí, musí projet přes Most) rozvíjelo dál. V této době zde vyrostlo mnoho gotických staveb. Na obnovu kostela však zdejší finanční prostředky nestačily. Nakonec papežský legát Tomáš povolil uspořádat všeobecnou sbírku ve prospěch znovuvýstavby vyhořelého farního kostela. I papež Lev X. 25. ledna 1516 vyhlásil odpustek každému, kdo do sbírky, jež probíhala nejen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ale i v Lužici, Braniborsku a Míšni, věnoval peníze. Celkem se vybralo 12 673 kop a 20 grošů.⁵³

V Sasku se v této době proslavil architekt Jakub Heilmann ze Schweinfurtu, kterého si také Mostečtí vybrali pro výstavbu nového kostela. „*Projekt, který Jakub*

⁵¹ MANNLOVÁ Heide, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě v dějinách Českosaské pozdní gotiky*, Most 1969, s. 13.

⁵² Tamtéž, s. 14.

⁵³ Tamtéž, s. 15.

*Heilmann Mosteckým předložil, počítal s prostorem na tu dobu moderním: měla to být stavba sice ještě o třech lodích, ale s prostorem ve všech lodích stejně vysokým, tedy pozdně gotická hala, která se navíc rozšiřovala o prostory doprovodných bočních kaplí při obvodních zdech.*⁵⁴ Celý projekt nové stavby se musel alespoň částečně přizpůsobit stávajícím troskám kostela.

Samotná stavba započala na jaře roku 1517. Heilmann práci začal společně se svým polírem Jiřím z Maulbronn, avšak práci nedokončil. Heilmann se účastnil stavby patrně až do července 1519, poté odjel, a hlavní práce dokončil Jiří z Maulbronn roku 1549. Poté se pracovalo už pouze na detailech. Roku 1578 kostel znovu vyhořel, ale vzniklé škody se podařilo rychle napravit. Avšak teprve po 77 letech byl kostel roku 1597 vysvěcen.⁵⁵

2.2 Důvody přesunu

Důvody nutnosti přesunu kostela či jeho zboření jsou zřejmé, kostel se nacházel v budoucím lomovém poli, ze kterého měly být vytěženy velké zásoby hnědého uhlí. Na tomto ložisku hnědého uhlí se nenacházel pouze samotný kostel, ale i skoro celé historické město Most. Rozhodnutí o likvidaci starého Mostu padlo v roce 1962. Již na konci roku 1965 začalo stěhování obyvatelstva a likvidace města.⁵⁶

Na začátku nikdo neměl jasnou představu o tom, zdali bude kostel přesunut, či ponechán na stejném místě (na uměle vytvořeném pilíři). Zvažovalo se také o kompletním rozebrání kostela a o jeho znovupostavení jinde. Jasně však bylo, že kostel nezůstane zcela nedotčený.

*„V roce 1973 byla uzavřena trojstranná dohoda mezi ministerstvem kultury ČR, Severočeským krajským národním výborem a Federálním ministerstvem paliv a energetiky, která jednak uplatňovala požadavky památkových orgánů, jednak povinnosti dolů poskytovat prostředky pro dokumentaci a záchranu památek z fondu škod a náhrad.*⁵⁷ Tato smlouva však bohužel neodpovídala reálným potřebám, neboť

⁵⁴ MANNLOVÁ, H.: *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě v dějinách Českosaské pozdní gotiky*, Most 1969, s. 15.

⁵⁵ Tamtéž, s. 24.

⁵⁶ KLÁPŠTĚ, Jan. A kol., *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice 1992, s. 13.

⁵⁷ KONEČNÝ, Martin a kolektiv, *Osud Mostecka, člověk a životní prostředí včera a dnes, sborník odborných prací*, Most 1996, s. 178.

náklady vzniklé přesunem a instalací mnoha objektů byly pro rezort kultury příliš vysoké. Mnohdy mnohem více na restaurování a obnovu památek přispívaly samotné doly nežli stát. Podstatným důvodem přesunu bylo to, že ponechání kostela na původním místě by přineslo ztrátu 2,7 milionu tun nevytěženého uhlí. Kromě toho také mohlo dojít i k narušení stability kostela.⁵⁸

V této době se děkanský kostel označoval za jedinou památku hodnou záchrany. Nový Most měl představovat město moderní, prostorné, zdravé a čisté, jak je i patrné z dobových pramenů (například z filmu o výstavbě nového města). Čistota se zdůvodňovala tím, že průmyslová zóna bude od města oddělena. Stavěla se zde i na svou dobu nejmodernější nemocnice v Československu.⁵⁹

2.3 Přípravy přesunu

Transfer památky na Mostecku se může zdát být ojedinělým, ale ve skutečnosti tomu tak není. Již v 80. letech 19. století došlo k přemístění renesanční kašny ve starém Mostě, nebo sousoší čtyř živlů. Tato akce samozřejmě nebyla tak náročná jako níže popsaný přesun gotického kostela. O způsobech jeho záchrany se vedly diskuze - zmínit se může například prof. Alois Houba, který se zabýval vhodností jednotlivých variant s ohledem na jejich realizaci a finanční náklady.⁶⁰

Po dlouhých diskuzích a analýzách možných variant přesunu bylo rozhodnuto zrealizovat projekt organizace Transfera (účelová organizace Ministerstva kultury). Komise expertů na Ministerstvu vnitra však dlouho zvažovala pozitiva a negativa této akce, hlavně s ohledem na možné ekonomické důsledky.⁶¹ Kladné stanovisko nakonec vynesl tehdejší ministr kultury ČSSR.

Firmu Transfera pod vedením Ing. O. Nováka, CSc.⁶² tvořila velká řada odborníků z celé země. Firma však vznikla pouze z důvodu potřeby přesunutí kostela a

⁵⁸ KLÁPŠTĚ, Jan a kol., *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice 1992, s. 33.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž, s. 15.

⁶¹ Městský výbor ČVT stavební Praha ve spolupráci s Transferou Praha, *Přesun kostela v Mostě – sborník materiálů*, Praha, 1975, s. 32.

⁶² KLÁPŠTĚ, Jan a kol., *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice, 1992, s. 29.

dokončení této akce také zanikla. Donedávna se ještě několik žijících bývalých zaměstnanců Transfery pravidelně scházelo o výročí přesunu děkanského kostela.⁶³

Na tomto místě je třeba vyjmenovat hlavní principy projektu.⁶⁴

- pružné dráhy s přístupnými deformacemi do 20 cm
- kolové transportní jednotky o nosnosti 500 t vybavené hydraulickými lisami pro vyrovnávání deformací dráhy. Lisy měly pro případ poruchy automatickou aretaci, která znemožnila větší pokles než 1mm
- dokonalý trakční systém tvořený hydraulickými lisami s jemnou regulací pohybu rychloposuvem pro zpětný chod. Tento systém umožnil plynulý přechod z klidu do pohybu při zanedbatelných dynamických účincích
- automatická nivelace, která v průběhu nakládání objektu na transportní zařízení, při přesunu a ukládání na nové základy udržovala tvar přesouvaného objektu v toleranci ± 1 mm. Automatická nivelace byla řízena programovatelným kalkulátorem. Programy umožňovaly udržovat tvar objektu, zvedat a spouštět jej a mnoho kontrolních operací
- kontrolní měřicí systém s kontrolou namáhání nosných prvků přesouvaného objektu, ztužujících konstrukcí, transportního zařízení a zaznamenáváním eventuálních dynamických účinků.

Roku 1979 začal rozsáhlý průzkum zaměřený na objekt kostela, na místo, kde měl být kostel znovu založen a samozřejmě i na místo přesunu. Důležité bylo zvážit technické parametry a možnosti přesunu kostela. „*Tak např. věž kostela nebyla dobře založena, byla z chatrného zdiva a na malé půdorysné ploše soustředěvala mimořádně velikou hmotnost. Po zvážení všech problémů z toho při přesunu vznikajících bylo povoleno věž zbourat a po přesunu postavit kopii.*“⁶⁵

V trase přesunu se nacházely neulehlé navážky, proto byl na těchto více než 150 metrech vytvořen konsolidační násyp, jehož výška dosahovala 5,5- 6,0 m. Další překážky (sklepy apod.) geofyzikální průzkum nezjistil, přesto se ale z preventivních

⁶³ KLÁPŠTĚ, Jan a kol., *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice 1992, s. 29.

⁶⁴Tamtéž, s. 13.

⁶⁵Tamtéž.

důvodů rozhodlo pro využití mohutných ocelových nosníků, které by přenesly zatížení, k němuž by mohlo dojít při přejezdu nezajištěných podzemních prostorů.⁶⁶

*„Nové místo, vybrané dle výsledku architektonické soutěže v těsné blízkosti starého gotického špitálu bylo, pokud jde o podmínky zakládání, snad nejméně vhodné z celého území Mostu. Základy na novém místě byly v těsné blízkosti zavezeného dolu Gottes Segen“*⁶⁷ V minulosti zde fungovala nejprve hlubinná a poté povrchová těžba, zůstaly zde proto uhelné sloje se zaplavenými podložími prostory.

Roku 1971 se přešlo k vlastním projektovým pracím. Nejprve probíhaly zkoušky s přesuny menších objektů (například rodinného domu). Ověřovaly se i fyzikální vlastnosti a technické parametry automatické nivelace, možnosti deformace drah, velikost tření apod. Na těchto zkouškách a výzkumech se podíleli pracovníci z mnoha firem (Škoda Plzeň, ČKD) i pracovníci vysokých škol (ČVÚT apod.). V této době se nejenom technicky ověřoval přesun, ale oponovalo se názorům proti tomuto přesunu.⁶⁸

V letech 1972 a 1973 se přesun začal připravovat konkrétněji. Z kostela se vystěhovaly varhany, barokní oltář a mobiliář. Vnitřní stěny kostela byly vyztuženy zpravidla železem a železobetonem. *„Souběžně byla demontována věž a nahrazena kombinovaným ocelovým a železobetonovým skeletem a speciální konstrukcí, která podpírala klenby hlavní a klenby empor v blízkosti odbourané věže.“*⁶⁹

V následujícím roce 1974 vypuklo budování drah, které měly sloužit pro přesun celého objektu. Spodní hrana drah byla vždy níže než většina základních nosníků kostela, z těchto důvodů se vybudovaly pilotové stěny uvnitř kostela, které měly zabezpečovat základy proti jejich sednutí. Dvě dráhy pro přesun byly umístěny uvnitř a dvě zvenku kostela. *„Celá dráha přesunu měřila 841 m, přesun byl pak prováděn v části kružnice o středním poloměru cca 540 m a spádu 1,23%.“*⁷⁰

„Geologické podmínky si vynutily i stavbu zemního tělesa dráhy. Pro značnou délku dráhy bylo rozhodnuto vyrobit pouze část ocelových a železobetonových prvků

⁶⁶ Tamtéž, s. 30.

⁶⁷ KLÁPŠTĚ, Jan. a kol., *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice 1992, s. 25.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž, s. 27.

⁷⁰ Tamtéž, s. 29.

*drah a postupně tyto prvky překládat před přesunovaný objekt.*⁷¹ Při konstrukci této dráhy se muselo dbát na značnou jednoduchost konstrukce. Z důvodu snadné montáže a demontáže se musely zhodnotit i náročné fyzikální podmínky. Ocelová konstrukce drah měla tvar I, její výška byla 700mm a její příčná rozteč 1020 mm. Připravené panely se kladly do vrstvy písku. Mezi podmíněná kritéria při usazování patřilo: maximální sednutí dráhy, které nesmělo přesáhnout 10 cm. V již dříve zastavěných oblastech se musela základová spára zemního tělesa nacházet pod sklepní úrovní.⁷²

Podnik Škoda Plzeň vyráběl v této době technologické zařízení pro přesun. Jednalo se hlavně o transportní vozy o nosnosti 500 tun. Tyto čtyřnápravové vozy byly opatřeny dvojčinnými hydraulickými válci o zdvihu 270 mm. U těchto vozů se mohla nastavit hodnota poklesu pístu, každý z nich byl vybaven i vlastní hydraulickou stanicí. Signalizační systém také upozorňoval na větší než povolené naklonění mostu vozu. Vlastní pohyb objektu mělo zajistit trakční zařízení, resp. hydraulické válce, se zdvihem 3500 mm. *„Škoda Plzeň je finální dodávka pěti souborů technologického zařízení pro unikátní akci – přesun gotického kostela v Mostě z 16. stol.“*⁷³ Z této věty vyplývá, že se tehdejší tisk věnoval spíše záležitostem spojených s přesunem, z nichž čtenáři museli dospět k názoru, že českoslovenští technici jsou vynikající odborníci a československé továrny představují vzor technické dokonalosti. V tisku by však dnešní čtenář nenalezl nic více o přesunu kostela nežli technické popisy celé akce a drobnosti o historii kostela. Chlouba, která číší z článků píšících o této události, je patrná i zde: *„Technická vyspělost a výrobní zručnost pracovníků závodu Válcovny plzeňské Škodovky je zárukou dokonalé funkce vyráběného technologického zařízení pro tuto akci, která je svojí ojedinělostí předem pozornosti zahraničním odborníkům.“*⁷⁴

Pro regulaci pohybu stavby při nakládání na přesunové zařízení se vycházelo z předpokladu zachování vzájemné výškové polohy určitých bodů. Toto se kontrolovalo na základě počítání odchylek od referenční roviny. Při celém přesunu, avšak nejvíce při nakládání objektu, se zcela výrazně měnil nosný systém objektu, a toto mohlo vést k narušení některých částí objektu. Proto bylo nutné zajistit

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

⁷³ BAKULE, Zdeněk, *Unikát Škodovky*, Pravda 6. 9. 1973, ročník 54, výtisk 212, s. 4.

⁷⁴ Tamtéž.

nepohyblivost opěrných míst objektu. Kontrolu všech technický požadavků provedl měřením Ústav aplikované matematiky VŽKG v Brně.⁷⁵

Do procesu přípravy přesunu se zapojovali i zahraniční odborníci, kteří konzultovali celkově navrhovaných 11 variant přesunu. „*Mezi tyto odborníky patřil i například Francouz Ing. Jean Prevost, ředitel odborné firmy, která se na podobné přesuny specializovala.*“⁷⁶

2.4 Přesun kostela

Po skončení všech projektových příprav, montáží opěrných zabezpečujících konstrukcí, budování drah a provedení kontrolních měření mohl začít vlastní přesun. V týdnu před zahájením přesunu obdržel ministr kultury ČSSR dopis, v němž mu jistý vědecký pracovník sdělil, že neshledává provedená opatření za dostatečná. Firma Transfera byla velmi překvapena tímto dopisem, avšak nakonec po kontrole a jednání s mnoha odborníky vydalo její vedení s přesunem souhlas.⁷⁷

Dne 15. 9. 1975 nastavil programovatelný kalkulátor všechny parametry a právě v tuto chvíli mohlo začít zvedání kostela. „*Opatrnou manipulací se za použití hydraulických lisů, kterými se upravovala poloha styčných bodů výztužné ocelové konstrukce do projektovaného tvaru transportní roviny, a při soustavném tenzometrickém měření podařilo bez komplikací kostel naložit na transportní zařízení.*“⁷⁸

Dne 16. 9. začal vlastní transport kostela. Kostel se sice posunul jen o několik málo metrů, toto bylo nutné k tomu, aby se mohly zbořit části opuštěných základů, které by bránily dalšímu přesunu objektu. U příležitosti zahájení přesunu kostela navštívila okolí přesouvaného objektu dokonce i delegace, v jejímž čele byl ministr stavebnictví ČSSR. V celostátním tisku se objevilo jen pár zmínek o přesunu kostela, například v deníku Pravda, který 18. září 1975 informoval v článku nazvaném

⁷⁵ KLÁPŠTĚ, Jan. a kol., *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice 1992, s. 27.

⁷⁶ Záznam z ranního Radiožurnálu ze dne 30. 9. 2010, k výročí přesunu vysílací čas 8:50. Rozhovor vedl Petr Král s „páterem“ Josef Hurtem[online], <<http://www.josefhurt.cz/35-let-od-presunu-kostela-v-moste>>, [cit. 21. března 2012].

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ KLÁPŠTĚ, Jan a kol., *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice 1992, s. 37.

Jedinečná technická akce, o tom, že jedna z nejcennějších pozdně gotických památek, bude přesunuta. Článek uvádí také to, že o záchraně kostela rozhodla vláda ČSSR v roce 1964 svým usnesením o likvidaci starého a výstavě nového města Mostu.⁷⁹

I při tomto přesunu došlo ke komplikacím, konkrétně 30. 9. se porouchaly dva brzdové válce a další dva válce nebyly v provozu, neboť se z polohy zdvihu přesouvaly do polohy základní. Objekt se tak začal samovolně pohybovat po své dráze ve spádu 1,23% a až téměř v době, kdy byl vyčerpán zdvih 3500 mm, se brzdová funkce znovu obnovila. Po těchto technických problémech se zavedlo použití nejméně tří brzdových válců.⁸⁰

V 8 hodin a 52 minut dne 27. 10. 1975 celý přesun objektu, trvající 646 hodin, po dosažení přesunové vzdálenosti činící 841 metrů skončil. Při přesunu bylo použito přes 53 speciálních transportních vozů o maximální nosnosti 500 tun.⁸¹

Kostel se posouval průměrnou rychlostí 2,16 cm/min. Celková váha objektu byla 10 000 tun, jeho délka činila 60 m, šířka 29,7 m a výška 31,5 m. Během celého přesunu provedl automatický regulační systém více než 57 700 regulačních cyklů a zadal pře 375 000 povelů k úpravě polohy podporovaných bodů. Investorem projektu bylo Ministerstvo kultury ČSSR. Celkové náklady na přesun kostela i s úpravami okolních objektů činily 181 800 000 Kčs.⁸²

2.5 Inventář kostela

Hlavní mramorový oltář kostela se skládá z oltářního obrazu Nanebevzetí P. Marie, který je uložen ve zdobeném dřevěném rámu. Nad ním se nachází obraz sv. Michala a oltářní archa se sousoším Sv. Trojice. Na hlavním oltáři se v přední části stojí soška Zahražanské Madony s Ježíškem (podle soupisu se jedná o velmi památnou sochu, čemuž nasvědčuje i její stáří – pochází cca z roku 1580; její originál je uložen v Národní galerii v Praze, v Mostě se nachází pouze kopie). Samotný oltář zdobí 18

⁷⁹ VLACH, Jiří, *Plzeňská Škodovka pro záchranu jedné z nejcennějších památek: Jedinečná technická akce*, Pravda, 18. 9. 1975, ročník 56, číslo výtisku 220.

⁸⁰ KLÁPŠTĚ, Jan a kol., *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice 1992, s. 38.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Podrobnější rozbor nákladů na přesun kostela v příloze.

částečně pozlacených andělů a 4 dřevěné sochy (sv. Petra, sv. Pavla, sv. Jana Křtitele a sv. Josefa). Nad oltářem je dřevěný pozlacený svatostánek.⁸³ Jiná zpráva zase autorství oltáře připisuje Josefu Kramolínovi, a v tomto případě by oltář pocházel z roku 1775.⁸⁴

V kostele se nachází také několik vedlejších oltářů, například Oltář Ukřižování Páně, Oltář sv. Anny, Oltář sv. Alžběty, Oltář P. Marie Pomocné, Oltář sv. Antonína, Oltář Bolestné P. Marie, Oltářík Ecce Homo. Dále zde byl umístěn i oltář z kaple mostecké nemocnice. Další oltáře: Oltář sv. Aloise, Oltář Zmrtvýchvstání Páně, Oltář sv. Jana Nepomuckého, Oltář Dobrého Pastýře.⁸⁵

V děkanském kostele se dochovala větší část památek. O tom svědčí vyřazovací protokol. Avšak ostatní mostecké kostely a kláštery již takové štěstí neměly. Většina částí inventáře byla přesunuta, jen malá část se vyřadila. Například jen menší část knih se navrátila do Bečova nad Teplou.⁸⁶

2.6 Stav po přesunu

Až v roce 1991 se zahájila oprava barokního oltáře. Roku 1992 byly zrestaurovány původní varhany a v roce 1993 kostel znovu vysvětil litoměřický biskup ThDr. Josef Koukal. O kostel se začaly vést také majetkové spory, neboť roku 1980 byl kostel převeden z inventáře majetku římskokatolické církve do přímého vlastnictví státu. Tímto se stalo uživatelem kostela Krajské středisko památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem. Roku 1996 požádala římskokatolická církev o znovunavrácení děkanského kostela do svého vlastnictví v rámci restituce. Tento spor stále ještě není uzavřen.⁸⁷

Člověka může až šokovat, že se některé obrazy, které se dříve v kostele nacházely, teprve před pár lety našly u jakýchsi lidí na půdě. Což možná svědčí o

⁸³ SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev římskokatolická - FO Most - děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie: *inventář - soupis*.

⁸⁴ SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev římskokatolická - FO Most - děkanský úřad: inventář soupis 1964, *Seznamy nejvybranějších církevních památek okresu Most - II. kategorie v Mostě a zároveň seznam přemístění do nového děkanství-15.2.1974*.

⁸⁵ SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev římskokatolická- FO Most - děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie: *inventář-soupis*.

⁸⁶ SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev římskokatolická- FO Most - děkanský úřad: inventář soupis 1964, *Vyřazovací protokol inventárních předmětů děkanského úřadu v Mostě a zároveň seznam přemístění do nového děkanství-15.2.1974*.

⁸⁷ Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě [online], <<http://www.kostel-most.cz>>, [cit. 14. listopadu 2013].

tom, že kostel po přesunu více či méně ztratil význam kultovního místa spojeného s vírou, čemuž by možná napovídala i změna vlastníka kostela.

V současné době se kostel Nanebevzetí Panny Marie nachází na okraji města Mostu, sousedí s gotickým špitálem a kaplí sv. Ducha. V blízkosti kostela se nalézají hřbitovy. V nedaleké blízkosti se napouští jezero Most, u kterého vznikne rekreační středisko. Toto by mohlo zvednout cestovní ruch v blízkosti kostela.

Dnes kostel slouží především jako galerijní prostor, využívá se též jako prostor pro svatební obřady. Lidé mohou také vylézt na kostelní věž. Kostel spravuje Národní památkový ústav v Ústí nad Labem. Kostel je možno navštívit v intervalu duben až říjen 10:00-16:00 (zavírací den: pondělí a úterý) a květen až září 10:00-18:00 (zavírací den: pondělí). V ostatních měsících se kostel zpřístupňuje pouze na objednávku skupin. Výstupy na věž jsou možné každý den dle návštěvní doby. Konají se zde promocy Vysoké školy finanční a správní, slavnostní vyřazení maturantů Střední odborné školy InterDACT s.r.o., koncerty, bohoslužby, půlnoční mše konaná Českobratrskou církví a také se zde slaví svátek Nanebevzetí konaný Římskokatolickou církví.⁸⁸

⁸⁸Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě [online], <<http://www.kostel-most.cz>>, [cit. 14. listopadu 2013].

3 Kostel sv. Václava v Mostě

3.1 Historie kostela

Ranně barokní (původně románský) kostel sv. Václava v Mostě stával nedaleko městských hradeb, na pozdějším Václavském náměstí. Jednalo se o jednododlní obdélnou stavbu s hranolovitou věží na severní straně a polokruhově uzavřeným presbytářem. Naposledy se restauroval roku 1929.⁸⁹

Kostel byl postaven v původně samostatné vsi, která dokonce po jeho patronovi získala své původní jméno - Ves sv. Václava (ještě dříve Taschenberg). Tato ves od roku 1508 tvořila předměstí Mostu. Původně románský kostel patřil pražským křížovníkům, v druhé polovině 17. století byl přestavěn do barokního stylu. Ke kostelu později náležel špitál křížovníků s červenou hvězdou a komenda.⁹⁰

3.2 Varhany

O prozkoumání varhan se jednalo už od roku 1965. Tohoto úkolu se nakonec ujal Státní ústav památkové péče a ochrany přírody. Když se o průzkumu varhan jednalo, byly spisy většinou označeny jako: Most, SHP, likvidované kostely, prohlídka varhan.⁹¹ Expertízy varhan v kostele sv. Václava, která proběhla 16. června 1965, se ujali prof. J. S. Krajse a doc. dr. Jan Pavel. Bohužel jejich expertíza nepřinesla rozhodující názor, co by se s varhanami mělo stát. Podle tohoto dobrozdání se varhany nacházely v dobrém stavu, a tudíž by se daly použít v jiném menším kostele, ačkoliv jejich památková hodnota nebyla velká.⁹² Jednání o osudu varhan a kostela jako takového trvala ještě několik let.

⁸⁹ Římskokatolická farnost Most[online], < <http://www.farnost-most.cz> >, [cit. 8. listopadu 2013].

⁹⁰ MACEK, Jaroslav, *950 let litoměřické kapituly*, Kostelní Vydří, 2007, s. 135. - 136. a KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. díl- Ml – Pan*, Praha 2000, s. 151.

⁹¹ NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, 119/2/2 Kostel sv. Václava - varhany 1965 – 1980, *Most, SHP, likvidované kostely, prohlídka varhan - 18. 9. 1965*

⁹² NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, 119/2/2 Kostel sv. Václava-varhany 1965 – 1980, *Most (Václavice) - kostel sv. Václava. Varhany na západní kruchtě, Most, SHP, likvidované kostely, prohlídka varhan- 18. 9. 1965.*

„Prospekt je novorenesanční, rozdělený ve 3 pole, z nichž střední je vyšší a je ukončeno segmentovým obloukem. Postranní nižší jsou ukončena architrávem a palmetou ve vlnovce. Jde o romantický nástroj z 20. století postavený varhanářem Rejnou-Černým. Jednomanuálové mají mechanickou trakturu a vzdušnice kuželkové. Celý nástroj je v žalužiích. Čerpání vzduchu je elektrické i ruční. Prospektové píšťaly jsou po rekvizici z druhé světové války zinkové. Nástroj je poměrně dobře zachován, takže lze uvažovat o jeho přemístění do menšího kostelního interiéru. Varhany nemají památkovou hodnotu...“

3.3 Exhumace hrobky

Exhumační komise, která zasedala u příležitosti otevření hrobky v kostele, se sešla 18. 5. 1979. V komisi zasedali zástupci z Okresního národního výboru v Mostě (ONV v Mostě), církve (zástupce Děkanického úřadu byl započítán mezi členy ONV v Mostě), ale i zástupci Severočeských uhelných dolů a Národního muzea.⁹³

V tento den byl vyzvednut náhrobní kámen, díky čemuž se zjistilo, že se uvnitř nachází dřevěné rakve s neporušenými ostatky. Zbytky textilií a obuvi byly uloženy do muzea. Jednalo se o pozůstatky vysokých církevních hodnostářů, které zde byly pohřbeny v průběhu 18. století. Komise rozhodla, že se ostatky kvůli svému značně porušenému stavu nemohou využít k dalšímu zkoumání, a proto budou uloženy do společného hrobu. Severočeské hnědouhelné doly zároveň v červenci 1980 prohlásily, že uhradí náklady spojené s konzervací, zabalením a převozem varhan na hranice okresu Most. Zbytek nákladů spojených s dopravou či s ostatním musela církev uhradit sama.⁹⁴

3.4 Transfer mobiliáře

3.4.1 Kazatelna

Kazatelna byla pětiboká dřevěná barokní stavba s figurální výzdobou a bohatě zdobená řezbami ve výšce 6,5 m. Ke kazatelně vedlo dřevěné schodiště. Komise kazatelnu označila za celkem zachovalou, ale znečištěnou a zevnitř napadenou červotoči.⁹⁵

Provedení transferu se naplánovalo následovně: „*Bude sejmuta figurální výzdoba, ověřena vazba, jednotlivé části postupně demontovány, naloženy a odvezeny do depozitáře. Zde bude provedeno očištění, napouštění pentamidem částečná petrifikace, barevné doplnění, sjednocení a konzervace.*“⁹⁶ Honorář se stanovil na 15 000,- Kčs.

⁹³NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2/8 Kostel sv. Václava – *zápis z exhumační komise*, s. 1 v příloze.

⁹⁴ Dopis pro paní Rambouskovou ze dne 10. 7. 1980, NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, 119/2/2 Kostel sv. Václava - varhany 1965 – 1980, *Most (Václavice) - kostel sv. Václava. Varhany na západní kruchtě*

⁹⁵ NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, 119/2/9 Kostel sv. Václava-mobiliář (transfer), s. 1.

⁹⁶ Tamtéž.

3.4.2 Tři okna malovaná a hlavní oltář

Skleněná malovaná okna s figurálními a rostlinnými motivy o rozměrech zhruba 130x160 cm umístěná 8- 9 metrů nad oltářem se přesunula do depozitáře, kde prošla procesem zpevnění a konzervace. Honorář byl stanoven na 6000,- Kčs.⁹⁷

Barokní oltář vyzdobený 2 plastikami andělů, taktéž napadený červotočem a v některých částech ztrouchnivělý, se přesunul po částech. Nejprve bylo demontováno schodiště, poté figurální výzdoba, hlavní oltář a retabulum. Vše se opět barevně sjednotilo a zakonzervovalo. Honorář se stanovil na 14 000,- Kčs.⁹⁸

Při demolici kostela došlo k nálezu zlomku opukové okenní kružby, který od roku 1983 patří do sbírek Oblastního muzea v Mostě. S okny byly do muzea zařazeny i tvarované cihly a fragment nápisové desky vytvořené neznámým kameníkem z poloviny 16. století.⁹⁹

3.4.3 Boční oltáře, balustráda a krycí deska krypty

Pískovcová deska o rozměrech 200x150 cm, která zakrývala vchod do krypty, se vyzdvihla a odvezla do depozitáře, kde proběhlo její dotmelení, utvrzení povrchu a začistění. Honorář: 4000,- Kčs.¹⁰⁰

Dva téměř totožné boční oltáře o rozměrech 2x4,5 m s nepůvodní figurální výzdobou a napadené červotočem byly v depozitáři barevně sjednoceny, napuštěny pentamidem a nakonzervovány v částce 8 000,- Kčs.¹⁰¹

Dřevěná desetimetrová balustráda s profilovým soklem, mírně napadená červotočem, byla v depozitáři stejně zpracována jako oltáře, a to za honorář 7 000,- Kčs.¹⁰²

3.4.4 Slepá balustráda, kropenka, hlavní dveře a portál

Balustráda byla uvolněna ze zdiva a v depozitáři zakonzervována za honorář 5000,- Kčs. Jednokřídlé dveře s původním zámkem a kovářím o rozměrech

⁹⁷Tamtéž.

⁹⁸Tamtéž, s. 2.

⁹⁹ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

¹⁰⁰ NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, 119/2/9 *Kostel sv. Václava-mobiliář (transfer)*, s. 2.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

150x300cm prošly procesem očištění a barevného sjednocení za honorář 8 000,- Kčs.¹⁰³

Mramorová kropenka a kovový zvonek se nacházely ve velmi dobrém stavu a byly v depozitáři zpracovány jako předchozí památky za honorář 1500 Kčs. Částečně poškozený pískovcový, bohatě zdobený, boční renesanční portál s dveřmi nepatrně zkorodoval. Restaurace stála 36 500,- Kčs.¹⁰⁴

3.4.5 Ostatní památky přemístěné do depozitáře

Dveře do sakristie se v depozitáři zpracovaly za honorář 7 000,- Kčs. Prorezivělá kovaná vrátka z galerie ošetřily 3 ochranné nátěry a rez byl odstraněn za 7000,- Kčs. Bronzový zvon ze zvonice kostela prošel demontáží a ošetřením v hodnotě 6000,- Kčs.¹⁰⁵ Z výše uvedených částek je patrné, že se na záchraně památek nešetřilo.

3.5 Současnost

20. 11. 1978 kapitulní konzistoř v Litoměřicích a Severočeské hnědouhelné doly spolu uzavřely smlouvu, na jejímž základě byl kostel společně s komendou zbořen. Obě tyto stavby, jako jedny z posledních památek ve starém Mostě, proto roku 1982 podlehly demolici. Dnes se na původním místě kostela a komendy nachází vznikající jezero Most.¹⁰⁶

V současné době stojí v Mostě nový kostel sv. Václava, postavený v letech 1983 až 1989 jako náhrada za zbořené mostecké kostely. Jedná se také o jediný kostel v Čechách, který byl postaven v době normalizace. Kostel na základě nařízení režimu nesměl mít zvonici ani věž. Projekt trojlodní stavby vytvořil Michal Sborwitz a autorem interiéru se stal sochař Bořivoj Rak. Většina obyvatel Mostu však tento kostel nezná, protože se nachází ukrytý na okraji města za budovou Oblastního muzea v Mostě.¹⁰⁷

Kostel v současné době patří římskokatolické církvi a pravidelně zde probíhají bohoslužby.¹⁰⁸ Mostecká farnost tak spravuje v Mostě celkem 2 kostely, včetně

¹⁰³ Tamtéž, s. 3.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 4.

¹⁰⁶ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

¹⁰⁷ Římskokatolická farnost Most[online], < <http://www.farnost-most.cz> >, [cit. 8. listopadu 2013].

¹⁰⁸ Tamtéž.

kostela v předměstské části Vtelno. Farnost kostela sv. Václava se zároveň v posledních letech pravidelně zapojuje do Noci kostelů.

4 Klášter kapucínů v Mostě

4.1 Historie kláštera a změny po roce 1950

Řád kapucínů vznikl jako odnož františkánského řádu v roce 1525. Do Čech kapucíni přišli v roce 1600. Jejich nejstarší konvent stojí na Hradčanech, dále pak byl významný konvent sv. Jakuba na Novém městě.¹⁰⁹

V roce 1615 císařovna Anna dala podnět k fundaci kláštera. Hlavními donátory se stali Vilém Popel z Lobkowicz, katoličtí měšťané a Jiří Vratislav z Mitrowicz. Klášter kapucínů byl společně s kostelem Nanebevzetí Panny Marie vystavěn v letech 1616 ž 1627 a rozšířen v roce 1653.¹¹⁰ Kapucínský klášter v Mostě vznikl také z důvodu rekatolizace značně luteránského Mostu.¹¹¹ V roce 1945 přešel klášter pod správu Provinciálu českomoravské provincie kapucínského řádu v Praze 4.¹¹² V roce 1950 vlastnictví kláštera převzal stát. V letech 1957 - 1958 byl konvent přestavěn na byty a posléze v letech 1979 – 1982 zbořen.¹¹³

Raně barokní kostel měl tvar dvoulodní stavby se štítem a pravoúhlým presbytářem. V roce 1756 došlo k jeho rozšíření na východní straně o boční loď. Při tomto rozšíření zanikla chodba, která vedla podél východní stěny kostela a ústila do konventu, připojeného k presbytáři. Boční loď zdobily 3 rokokové oltáře z konce 18. století a její strop malba, vytvořená až roku 1902. Hlavní raně barokní oltář byl vytvořen v letech 1630 až 1640.

Boční fasádu jednopatrového kláštera prolomila segmentová okna. Kostel a klášter se nacházely v tehdejším mosteckém Jezerním předměstí (v Gottwaldově ulici). Řád stavbu provozoval od roku 1618.¹¹⁴ Situační zpráva kláštera však není kompletní, protože uvádí, že obsahuje i fotodokumentaci a laický plán (úřední plán STB odvezla), oba tyto dokumenty však v situační zprávě chybí. Tato zpráva zároveň uvádí, že o budovu projevilo zájem sdružení Pionýrů a že revizní komise doporučuje, aby se jim budova s číslem popisným 322 přenechala. Zpráva jako přílohu obsahuje

¹⁰⁹ JIRÁSKO, Luděk, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 58.

¹¹⁰ BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, III. díl- 1. svazek*, Praha 2002, s. 414-415.

¹¹¹ KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. díl- Ml – Pan*, Praha 2000, s. 191.

¹¹² SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter kapucínů v Mostě 1940, 1950, 1955, *Protokol o převzetí ze dne 31. 5. 1945*.

¹¹³ BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, III. díl- 1. svazek*, Praha 2002, s. 415.

¹¹⁴ SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem - klášter kapucínů v Mostě 1940, 1950, 1955, *Situační zpráva kláštera ze dne 17. 5. 1956*.

kompletní výčet vybavení jednotlivých místností. Do roku 1950 byl představeným kláštera Jindřich Lakomý.¹¹⁵

Na jižní straně boční lodi se nacházela obdélná kaple, jejíž průčelí zdobilo sousoší Ecce homo z roku 1741, umístěné v nice nad pravoúhlým portálem. Sousoší s kaplí nechal vystavět Kristián Josef Astmann. Kaple měla nepravidelný půdorys a její nároží zdobily pilastry. Průčelí završovala štítová nástavba s volutami a kartuší s reliéfem kříže. Štít ukončovala segmentová profilová římsa. Nároží hlavní římsy kaple byly ozdobeny koulemi. Jižní průčelí hlavní lodi ukončoval štít, který krášlila socha sv. Jana Nepomuckého.¹¹⁶

4.2 Inventář a likvidace kláštera a kostela kapucínů

V kostele se nacházel hlavní oltář se 2 sochami, několik menších soch andělů, oltářní svícny. V prostoru pro věřící stálo několik menších oltářů.¹¹⁷ Popis inventáře obsahuje kompletní výčet počtu lavic, svícňů a dalších částí inventáře i mimo hlavní loď.

Kostel byl o několik let později určen k likvidaci. „*Kostel byl v důsledku uhelné těžby uzavřen pro bohoslužby dne 15. 8. 1965 a dne 25. 10. 1968 vyhozen do povětří. Inventární předměty byly buď se svolením nadřízených úřadů přenechány jiným farním úřadům, nebo přeneseny do našich dalších kostelů nebo některé staré a nepotřebné věci vyřazeny...*“¹¹⁸ Některé součásti inventáře a jejich osud stojí určitě za zmínku, jako například hlavní oltář, o který projevíli zájem až ve Slatinicích, kde byl však následně při vloupání zničen. Podle zprávy se totiž nejednalo o památku. Boční oltář P. Marie naproti tomu podlehl zkáze již při reinstalaci v kostele kapucínů. Většina obrazů byla pro špatný stav vyřazena, například obrazy sv. Antonína a Jezulátka, Ukřižování Krista, Srdce P. Marie, Srdce Ježíšovo a mnoho dalších. Obraz Ježíše na Hoře Olivetské odborníci označili za nehodnotný, následně byl prořezán a vyhozen. Status památky získal pouze *Velký obraz ukřižování Páně*, který se následně stal majetkem kostela sv. Václava v Mostě. Kostelní varhany obdržel farní úřad

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

¹¹⁷ SOKA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem - klášter kapucínů v Mostě 1940, 1950, 1955, *Soupis inventáře chrámové lodi pořízený dne 6. 5. 1950*.

¹¹⁸ SOKA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev římskokatolická- FO Most- Most- Kostel kapucínský: inventář: soupis 1962, 1974, *Vyřazovací protokol předmětů kapucínského kostela v Mostě, sepsaný ku dni 31. 12. 1962 admin. Jaroslavem Knesplem*, s. 1.

v Trenčíně. Mnoho dalších památek bylo podle zprávy při stěhování zničeno či rozbito, a proto byly následně vyřazeny.¹¹⁹

V klášteře kapucínů se nacházel od roku 1779 gotický deskový obraz Madony s dítětem (tzv. Černé Madony), vytvořený zhruba kolem roku 1350 a původně umístěný v zahražanském kostele Nanebevzetí P. Marie. Vlastníkem obrazu po likvidaci kláštera bylo děkanství římskokatolické, které jej zapůjčilo Národní galerii v Praze. Kopie obrazu se však nachází v kapli bečvářů v přesunutém děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Mostě.¹²⁰

¹¹⁹SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev římskokatolická- FO Most- Most- Kostel kapucínský: inventář: soupis 1962, 1974, *Vyřazovací protokol předmětů kapucínského kostela v Mostě, sepsaný ku dni 31. 12. 1962 admin. Jaroslavem Knesplem*, s. 1-5.

¹²⁰Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

5 Klášter magdalenitek a jejich dědictví na Mostecku

5.1 Historie, konec působení magdalenitek v Mostě

Řád magdalenitek nemá úplně jasný původ. Předpokládá se, že tento řád přišel z Německa, v průběhu 13. a 14. století v českých zemích vzniklo několik konventů, většina z nich však před rokem 1420 zanikla.¹²¹

Mostecký klášter byl založen v roce 1283 jako panenský klášter řádu sv. Marie Magdalény, což deklaruje darovací listina Václava II. ze dne 21. listopadu 1283. Klášter roku 1421 dobyli husité, skoro o sto let později kostel poničil požár a až roku 1623 získaly magdalenitky novou stavební parcelu. Finanční prostředky však k dokončení stavby kláštera nestačily.

Kostel a klášter magdalenitek postihla také likvidace starého Mostu, jeho nejcennější památkou byl pozdně gotický kostel s fragmentem kruchty a severního portálu z 16. století. Velkou hodnotu měla také fresková výzdoba od J. V. Tschöppera z roku 1773 a oltářní obraz od Ignáce Raaba.¹²² Oba tito autoři se nepodíleli na výzdobě pouze tohoto kostela, ale i dalších památek na Mostecku.

Magdalenitky o klášter přišly výnosem Josefa II. z roku 1782. Následujícího roku císař daroval klášterní budovy i kostel řádu piaristů. Ti v Mostě působili již od roku 1768 - v tomto roce získali povolení k výuce a s tím spojené založení koleje a školy. Město Most piaristům vyčlenilo pro výuku parcelu v tehdejší Masné ulici (později zde byl areál muzea).¹²³ O příchod piaristů do Mostu se zasloužil především radní Anton Elias, který ve své poslední vůli v roce 1776 odkázal 15 000 zl. na zřízení nižší a vyšší školy, a také na výživu 6 učitelů.¹²⁴ Město i měšťané piaristům přispěli k založení čtyřleté latinské nižší školy (od roku 1781 již šestitřídní gymnázium) s kolejí určené studentům i pedagogům (součástí koleje byla i domácí kaple). Výuka piaristů probíhala nejprve v němčině, latině i češtině, nicméně v roce 1777 došlo ke zrušení tohoto systému a výuka probíhala již jen německy.¹²⁵

¹²¹ JIRÁSKO, Luděk, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 118.

¹²² VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 382 - 383.

¹²³ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

¹²⁴ BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, III. díl- 3. svazek*, Praha 2002, s. 150.

¹²⁵ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

Řád piaristů vznikl koncem 16. století v Římě. Piaristé se věnovali především vzdělávání a jejich česká provincie vznikla až roku 1751.¹²⁶ Díky výše zmíněnému patentu Josefa II. získali území u III. Náměstí v Mostě. Piaristé sem školu přestěhovali až v roce 1805 a zřídili zde i dokonce dvouletou filozofickou fakultu. Po požáru koleje v roce 1820 však byla fakulta zrušena z důvodu nedostatku finančních prostředků pro výuku. Tehdejší budova zvyšujícímu se počtu studentů na gymnáziu nestačila, a proto město vystavělo naproti kostelu nový dům k tomuto účelu. Ve školním roce 1849/50 došlo k rozšíření gymnázia již na osmileté, budova však znovu přestala postačovat, a proto bylo v roce 1860 přistavěno další patro. Piaristé ale pocíťovali nedostatek vyučujících a museli přijímat i světské profesory. Tato situace vedla k tomu, že roku 1872 piaristé přenechali správu gymnázia světským profesorům a rozhodli se vyučovat pouze náboženství. Roku 1874 nabídli celý komplex k prodeji voršílkám (uršulinky z Liebethalu). Voršilky však komplex zakoupit nemohly, protože nezískaly povolení k výuce. Nakonec roku 1885 areál odkoupilo město a převzalo správu nad celým gymnáziem, které se tak stalo gymnáziem reálným.¹²⁷ Některé další informace o působení piaristů lze dohledat ve zprávách historika Johanna Nepomuka Coriho nebo u Ludomíra Kocourka v *Dějínách mosteckého školství*.¹²⁸

V letech 1950 – 1975 někdejší klášter magdalenitek sloužil jako okresní knihovna.¹²⁹

5.2 Likvidace konventu

V roce 1820 klášter vyhořel, ale následně došlo k jeho obnovení. Město v roce 1885 budovy celého konventu i s kostelem odkoupilo.

Figurální plastiky dvou kajčníků a sv. Máří Magdalény klečící u paty kříže nechaly magdalenitky zhotovit před rokem 1725. V této době vznikla i brána s arkádovou architekturou, propojená s portálem kostela (kostel Sedmi radostí Panny Marie). Sochy Kajčníků se při bourání branky v roce 1885 z areálu přesunuly na pilíře ke schodišti u děkanského kostela, kde zůstaly až do roku 1969. Sochy byly následně deponovány do prostor bývalé věznice, která se nacházela nedaleko budovy Okresního soudu ve starém Mostě. Při bourání věznice se sochy přesunuly do dvou vil (patřících

¹²⁶ JIRÁSKO, Luděk, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 80-81.

¹²⁷ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

¹²⁸ MYŠIČKA, Martin, *Nadace ke zřízení piaristické koleje v Mostě*, Porta Bohemica – sborník historických prací, Litoměřice, 2001, s. 117-124.

¹²⁹ NOVÁK, Vlastimil, *Zmizelý Most*, Most 2003, s. 100.

dříve okresní nemocnici) nedaleko děkanského kostela. Zde sochař F. Rada provedl jejich restauraci. Až roku 1988 byly sochy ke schodišti znovu osazeny, ale protože se stávaly častým terčem vandalů, umístily se roku 2007 do interiéru gotického kostela sv. Ducha (kostel sv. Ducha se nachází vedle přesunutého děkanského kostela).¹³⁰

Hlavní portál, nacházející se dříve v piaristickém kostele, byl z Mostu bohužel odvezen, nicméně podařilo se jej zachránit. V 80. letech 20. století proběhla nová instalace tohoto portálu na ohradní zeď dominikánského kláštera v Ústí nad Labem. Do roku 1996 zde sídlilo územní pracoviště Národního památkového ústavu. Z kostela se také mimo jiné podařilo zachránit ještě 2 barokní pískovcové vázy (dnes součást sbírek Oblastního muzea v Mostě). Vázy byly uloženy v depozitáři Základny pro těžební oblast ve Vtelně až do roku 1985.¹³¹

Klášter byl zbořen již v roce 1892 a na jeho původním místě město postavilo tělocvičnu k nové škole v tehdejších sadech císaře Josefa II. (pozdějších Fučíkových sadech). Klášterní kostel zůstal zachován a v příštích letech jej využívalo gymnázium. Zbořen byl teprve v letech 1976 – 1977. Dnes na jeho původním místě nalezneme zrehabilitovanou plochu mezi koridorem vedoucím do Litvínova a vznikajícím jezerem Most. Kostel však již před bouráním nepředstavoval tak cennou památkou jako ještě koncem 19. století, neboť cenné malby od J. V. Tschöppera z roku 1773 byly ale v roce 1950 přebíleny. K přebílení došlo proto, že tento původně katolický kostel sloužil jako pravoslavná svatyně. Součástí kněžiště se stal ikonostáz od E. P. Silčenka z roku 1917, původně součást zlikvidované ruské zajatecké kaple v Souši (příměstská část pod Hněvínem směrem na Litvínov). Kostel pravoslavné církvi patřil až do jeho likvidace, pravoslavná církev získala jako náhradu dům čp. 1116 v Žižkově ulici v Mostě.¹³²

5.3 Zahražanská Madona

Socha Panny Marie s Ježíškem pochází z bývalého kláštera magdalenitek v Mostě. Jedná se snad o nejpozoruhodnější středověkou památku v severních Čechách. Socha vyjadřuje pohyb - Panna Marie má esovitě prohnutí, zavalitý Ježíšek je na pravém boku vysazený mimo obrys postavy Panny Marie.¹³³

¹³⁰ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ MUDRA, Aleš, *Madona ze Zahražan*, Ústecký historický sborník, Ústí nad Labem 2004, s. 409.

Tuto dřevěnou gotickou polychromovanou plastiku vytvořil neznámý mistr kolem roku 1370. Nepříjemné chvíle zažila již v roce 1421, kdy klášter zničili husité a soška ležela zhruba 30 let v ruinách. Lidé ji následně přenesli do kláštera uvnitř městských hradeb a nejspíše v 17. století byla přemístěna do kaple na Zahražanech. Tam soška dlouhou dobu také nepobyla, protože po roce 1782 zdobila hlavní oltář děkanského kostela. Před jeho přesunem ji římskokatolický děkanský úřad zapůjčil do Národní galerie a v děkanském kostele se dnes nachází pouze její kopie.¹³⁴

5.4 Křížová cesta na Zahražanech

Křížová cesta na Zahražanech vedla ke kapli magdalenitek a vznikla počátkem 60. let 18. století. Základní kámen byl patrně položen 15. července 1761, při cestě vzniklo 14 zděných výklenkových kaplí s nárožními pilastry, výraznými profilovými římsami a štítovými nástavci se segmentovým ukončením. O otázce renovace kaplí se začalo diskutovat ve 20. i 40. letech 20. století.¹³⁵ Součástí křížové cesty byla i soška Navštívení Panny Marie, již roku 1785 přenesená do děkanského kostela (řád magdalenitek zrušilo nařízení Josefa II.).¹³⁶

Křížová cesta spojovala město s klášterem, který se stal díky Zahražanské Madoně poutním místem. Těchto 14 kaplí znázorňovalo scény z Ježíšovy poutě na Golgotu a jeho ukřižování jako takové. Protože v roce 1856 byly malby již ve špatném stavu, tak byl k jejich restaurování přizván pražský malíř Paschek. Další opravu provedl mostecký malíř F. Gruss v roce 1939. Několik kaplí podlehlo demolicí v důsledku stavby Koridoru Most v roce 1970 - respektive se jednalo o první 4 kaple, ostatní byly renovovány již v letech 1990 – 1991 avšak bez instalování fresek do kovových rámců, které dříve provedl Paschek. V roce 2007 zahájilo město Most rekonstrukci, při které vznikly informační tabule, z nichž se Mostečané konečně mohli dozvědět více informací o kaplích na této křížové cestě.¹³⁷

¹³⁴ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

¹³⁵ *Křížová cesta v ulici Jana Žižky*, Mostecké listy, září 2007, číslo 7.

¹³⁶ *Zahražanská křížová cesta*, Oblastní muzeum v Mostě, nedatováno.

¹³⁷ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

6 Další památky Mostecka

6.1 Morový sloup

Morový sloup, vystavěný v roce 1680, se nacházel původně na Prvním náměstí v Mostě (dřívější názvy: Staré, Tržní, Bismarcovo, Švehlovo, Hitlerovo, Mírové náměstí), jehož autorem byl sochař Giovanni Pietro Toscano.¹³⁸ Sloup měl za sebou již několik oprav - ještě ve starém Mostě se zvažovalo jeho přemístění, protože překážel provozu linky trolejbusu: „*V souvislosti s likvidací starého města Mostu byl sloup roku 1976 z Prvního náměstí v Mostě přemístěn a prozatímně osazen v Českých Zlatnících. Transfer i osazení provedli akademičtí sochaři Karel Pauzer a Bořivoj Rak.*“¹³⁹ Poškozené plastice sv. Anny chyběla hlava - kolem roku 1881 ji nahradili dřevěnou hlavou.

Nejprve byly demontovány volně osazené nárožní plastiky z vrcholů dřívku. Pro nedostatečnost technických přístrojů při přesunu se celek musel přeříznout, a teprve následně došlo k jeho transferu. Poté mohl být teprve rozebrán samotný sokl. „*Při této demontáži bylo zjištěno, že část kvádrů soklu tj. asi 60 cm od základu byla pouze vyzděna kamennými deskami – profilovými – obložena. Lze se domnívat, že i tato spodní část byla původně z bloku kamene. Převezené části sloupu byly prozatímně znovu osazeny a spojeny v celek na betonovém základě v areálu fary obce České Zlatníky.*“¹⁴⁰ Povrch sloupu byl očištěn, avšak nikoliv zakonzervován.

„*Dne 30. září 1987 Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem objednalo u Výtvarné služby Českého fondu výtvarných umění transfer a restaurování morového sloupu z roku 1681(...) do areálu děkanského kostela v Mostu. Akademičtí sochaři Bořivoj Rak, Karel Pauzer, Michael Bílek a Bohumil Zemánek nato sestavili pro tuto práci rozpočet, přijatý uměleckou komisí Českého fondu výtvarných umění 12. dubna 1988.*“¹⁴¹ Transfer byl proveden v první polovině roku 1989. Sloup měl v této době mírně poškozený povrch. Ten se musel nejprve očistit, poté proběhlo doplnění na chybějících místech sloupu. Opravený sloup potom stál u děkanského kostela necelých 10 let, poté (26. února 1998) sepsal Bořivoj Rak zprávu o návrhu jeho dalšího přemístění. V září téhož roku se tedy sloup opět

¹³⁸ ADAMCOVÁ, Kateřina a kol., NPÚ Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Ústeckém kraji, Ústí nad Labem 2012, s. 790.

¹³⁹ Tamtéž, s. 795.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 795-796.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 796.

rozebral. Sloup získal nové místo na vybetonovaném fundamentu na 1. náměstí v Mostě - clem bylo sloup směřovat na Městský úřad města Mostu. „Dne 10. 5 1999 bylo po konzultaci s pracovníky PÚ Most a PÚ Ústí nad Labem započato konečné restaurování sloupu sv. Anny Samotřetí v Mostě.“¹⁴² Sloup znovu prošel procesem restaurace – vytmelením drobných prasklinek, následně byl sloup opatřen ochranným nátěrem. Sloup nyní představuje dominantu Prvního náměstí v Mostě, na jedné straně s Magistrátem města Mostu, na další s divadlem a moderní stavbou obchodního centra. Součástí 1. náměstí je i kašna vytvořená v roce 1792.

Přemístění v roce 1998 však nebylo úplně jednoduché. „Přesto město Most pojalo v letošním roce úmysl přemístit tento sloup společně s kašnou areálu tržnice na budovaném náměstí v centru nového Mostu. V případě kašny lze tento záměr hodnotit jistě pozitivně – její stávající umístění bylo skutečně nevhodné a také její tvar a výška zdaleka netvoří takový kontrast s novodobou architekturou. Jinak je však tomu v případě morového sloupu, který svou vertikálitou a plasticitou sochařské výzdoby, k historickému kontextu nehledě, vypovídá o zcela něčem jiném..... Přestože památkové orgány od počátku projevovaly nesouhlas s transferem sloupu, podal městský úřad jako vlastník památky v souladu se zákonem č. 20/87 o státní památkové péči na Ministerstvo kultury ČR žádost o přemístění. Ministerstvo, aniž by učinilo dotaz u odborných složek památkové péče, kupodivu transfer povolilo, a to s odůvodněním, že město Most utrpělo v minulosti v souvislosti s těžbou nenahraditelné škody na svém historickém prostředí a z toho důvodu je nutné v co největší možné míře toto obnovit.“¹⁴³

6.2 Synagoga

Historie židů v Mostě sahá až do roku 1393, v němž se datuje dlužní úpis jednoho žida. Židovská skupina obyvatel byla odkázána k žití na okraji města, až teprve roku 1456 získali pozemek ke zřízení hřbitova, v době vlády Jiřího z Poděbrad a Ferdinanda I. židé museli z města odejít. Synagoga v Mostě byla vystavěna mezi lety 1872 a 1873 v blízkosti kostela sv. Anny na Jeronýmově náměstí. Iniciátorem stavby se stal Abraham Hirsch. Budova se vyznačovala historizujícím stylem s novorománskými prvky. Stěny a strop synagogy byly vymalovány v maurském

¹⁴² ADAMCOVÁ, Kateřina a kol., NPÚ Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Ústeckém kraji, Ústí nad Labem, 2012, s. 798.

¹⁴³ HONYS, Vít, Barokní morový sloup bude tvořit jednu z dominant Prvního náměstí v Mostě, Deník Mostecká, 22. 10.1998.

stylu. Varhany se zakoupily teprve v roce 1900 a následně zde bylo zavedeno i plynové osvětlení. Roku 1903 kolem vyrostlo i nové oplocení a v roce 1927 došlo k instalaci osvětlených hodin do kruhového okna na průčelí a k renovaci fasády.¹⁴⁴

Nedaleko synagogy se nacházel také patrový dům čp. 336, patřící židovské obci. Za tímto domem byla ve 20. letech 20. století vystavěna nová budova matričního úřadu židovské obce (fotografie domu se zachovala ještě z roku 1978).¹⁴⁵ Synagoga lehla popelem v pozdních odpoledních hodinách dne 10. listopadu 1938 při Křišťálové noci, zapálili při pogromu na Židy mostečtí Henleinovci. Poslední zbytky stavby byly zlikvidovány po roce 1940. Na místě, kde synagoga dříve stávala, vzniká dnes jezero Most.¹⁴⁶

6.3 Kostel sv. Anny

V letech 1610 až 1612 byl v tehdejších Jungmannových sadech, kde se dnes rozkládá Jezero Most, postaven pozdně gotický kostel, který od roku 1612 sloužil jako luteránská modlitebna.¹⁴⁷ Dříve na tomto místě stával dřevěný kostel, který však v roce 1583 vyhořel. Po roce 1623 byla svatyně znovu navráćena katolíkům, ale na základě josefínských reforem došlo v roce 1785 k jejímu uzavření. Roku 1878 došlo k obnovení svatyně a začala ji užívat německá evangelická církev. Na konci 19. století byl kostel ve stylu pseudogotiky přestavěn a k presbytáři přibyla trojboce uzavřená sakristie. Jednalo se o jednolodní stavbu s hranolovou věží a jehlancovou cibulovitou střechou, vybavení kostela bylo novodobé.¹⁴⁸

Poslední bohoslužba se v kostele sloužila roku 1963. Až 2. listopadu roku 1978 byl kostel oceněn na 17.167, 90 Kčs a za tuto částku jej Severočeské hnědouhelné doly odkoupily. Následně v červnu 1979 se dodatkem ke kupní smlouvě cena zvýšila na 49.317,80 Kčs. Peníze, které církev získala, měly být použity na opravu farní budovy,

¹⁴⁴ GOLD, Hugo, *Židé a židovské obce v Čechách v minulosti a v přítomnosti I.*, Brno – Praha 1934, s. 70-76.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

¹⁴⁷ KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. díl- Ml – Pan*, Praha 2000, s. 175.

¹⁴⁸ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014.

kupní cena kostela se nakonec vyšplhala až na částku 49.317,80 Kčs a to díky započtení vnitřního vybavení kostela. Kostel byl však v roce 1979 zbořen.¹⁴⁹

6.4 Kostel sv. Vavřince

Kostel sv. Vavřince byl nejstarším kostelem v Mostě. Tento předpoklad potvrdil i stavebně-historický výzkum, který zde proběhl, protože pozůstatky původního kostela se dochovaly ve zdivu svatyně.¹⁵⁰

Barokní kostel obdélného půdorysu s mohutnou věží vystupující z průčelí byl vystavěn v roce 1731 mosteckým stavitelem Štefanem Wallterem za mosteckými hradbami (v místě tehdejších Fučíkových sadů). Kostel obklopoval hřbitov, který sahal až k tehdejšímu piaristickému gymnáziu. Nároží stavby zdobily pilastry, okna byla segmentově ukončená a vpředu kostela se nacházel pravoúhlý portál. Kostel byl zbořen v roce 1881 a kostelní hřbitov zrušen. Dnes se v těchto místech nacházejí sady s pomníkem císaře Josefa II.¹⁵¹

Zmíněné Wilsonovy či Fučíkovy sady vznikly již v roce 1882 jako Promenáda císaře Josefa II. v místech zrušeného hřbitova a kaple sv. Vavřince, piaristického konventu a Pražské brány.¹⁵² Vlastimil Novák, který se věnuje ve své publikaci mnoha památkám ve starém Mostě, však nijak neodkazuje na primární prameny a vychází opravdu jen ze svých vzpomínek.

V Mostě bylo přemístěno několik dalších kulturních památek: Sloup se sv. Annou (nyní u děkanského kostela), zmíněné plastiky z atiky kostela minoritů (také u děkanského kostela), socha sv. Jana Nepomuckého (uložená v Bečově nad Teplou), soubor soch čtyř živelů, sousoší sv. Jana Nepomuckého, 4 smírčí kříže. Avšak seznam nemovitých kulturních památek zničených těžbou je mnohem větší. Mezi ně kromě již v práci zmíněných patří: zvonice u děkanského kostela, městské hradby s příkopem, domy čp. 6,7,57,74,144,184,186,177,230,239,240,242,243,247,263,87,142, dále

¹⁴⁹Tamtéž.

¹⁵⁰ ČECHURA, M.: *Zaniklé kostely Čech*, Praha 2012, s. 155.

¹⁵¹ Rozhovor s Ing. Evou Hladkou – Fotodokumentační oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014. a KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. díl- Ml – Pan*, Praha 2000, s. 176.

¹⁵² NOVÁK, Vlastimil, *Zmizelý Most*, Most 2003, s. 58.

bývalý křížovnický klášter, budova divadla, hostinec Na střelnici, boží muka, fara čp. 46, pošta a škola.¹⁵³

¹⁵³ KONEČNÝ, Martin a kol, *Osud Mostecká, člověk a životní prostředí včera a dnes, sborník odborných prací*, Most 1996, s. 185-186.

7 Jak vyučovat o sakrálním dědictví Mostecka

7.1 Regionální dějiny Mostecka

Tuto krátkou kapitolu jsem se rozhodl zařadit z několika důvodů. Během hodin dějepisu na základní i střední škole jsme se bohužel regionálním dějinám Mostecka vůbec nevěnovali. Kromě toho v budoucnosti hodlám v Mostě či jeho okolí působit jako učitel, a tudíž je toto téma pro mě důležité.

Dříve než zahájíme výuku o církevních památkách na Mostecku, je nutné žákům přiblížit obecné dějiny regionu. Kromě základních poznatků týkajících se založení města ve středověku, by se měla věnovat pozornost i technickým dějinám na Mostecku. Nejen pro průmyslové dějiny se dá dobře využít kniha *Mostecko: regionální vlastivěda*.¹⁵⁴ Značná pozornost se zde věnuje rozvoji manufaktur v 19. století na Mostecku a Litvínovsku. Tato publikace se dá využít i pro skupinovou práci a projektovou výuku (žáci mohou prezentovat jednotlivé okruhy), texty v ní jsou stručné, krátké a publikace obsahuje mnoho obrazových příloh. Kniha se hodí i pro ostatní předměty. Nejen pro výuku dějepisu, ale i pro biologii a zeměpis, poněvadž popisuje i geologický vývoj Mostecka nebo rostlinné a zvířecí druhy, které se zde vyskytovaly či stále vyskytují.

7.2 Sakrální dějiny a dědictví Mostecka

Ještě před tím, než žáci nahlédnou do sakrálních dějin Mostecka, je vhodné jim přiblížit staré královské město Most jako takové. Toho se dá docílit například projekcí jednoho z mnoha filmů pojednávajících o starém Mostě. (Všechny tyto filmy byly natočeny již v době bourání města a propagují zároveň nové krásné město Most). Je důležité žáky upozornit, že filmy velmi ovlivnila doba vzniku, a případně s nimi o této problematice vést diskuzi. Každopádně všechny tyto filmy žáky mohou zaujmout, neboť ukazují pozorovat rozdíly mezi současnou podobou města a tehdy nově budovaným městem. Film se zároveň stane úvodem do církevních dějin Mostecka.

Pro zprostředkování církevních dějin Mostecka s ohledem na kostely ve starém Mostě je možné využít několik způsobů. Přesunutý děkanský kostel nabízí možnost návštěvy věže a interiéru kostela s výkladem (zároveň kostel funguje jako galerie, tudíž

¹⁵⁴ *Mostecko: regionální vlastivěda*, Hněvín, Most 2004.

může dojít k mezipředmětové vazbě s výtvarnou výchovou). Zároveň se v blízkosti přesunutého kostela nachází Špitální kostel sv. Ducha. V roce 2010 zde byl postaven pravoslavný kostel ve stylu transylvánské gotiky, a to Chrám svatého Valentina.

Výuka o sakrálním dědictví Mostecka se může spojit s návštěvou Oblastního muzea v Mostě. V knihovně muzea se nachází ukázky ze sekundární literatury, například o kostelu sv. Františka Serafinského. Návštěva muzea se dá opět spojit s jiným předmětem, a to konkrétně se zeměpisem či přírodopisem, protože v muzeu se nachází stálé expozice související s mineralogií Krušnohoří, přírodou a geologickou minulostí Mostecka. Vyučující může tak pro žáky připravit pracovní listy a během vcelku krátké exkurze si studenti rozšíří poznatky nejen z regionální historie. Vybrané kapitoly ze sakrálního dědictví starého Mostu a jeho okolí by se, dle mého názoru, měly stát nedílnou součástí výuky.

V minulosti se objevilo několik pokusů podpořit výklad církevní historie starého Mostu, například nápad na projekt, kdy mělo dojít k přemostění mezi Okresním muzeem v Mostě a přesunutým kostelem (v prostorech, kde vzniká jezero Most). Zde měl být vytvořen park, který by na místech, kde stály původní kostely a ostatní církevní památky, vznikly z keřů a stromů monumenty, které je připomínají. Projekt byl na začátku místním magistrátem podpořen, ale z nápadu nakonec sešlo. Možná právě takovéto aktivity by mostecké mládeži pomohly si uvědomit, jaké bohaté sakrální dědictví by nám starý Most mohl přinést.

Například dějiny piaristů a magdalenitek na Mostecku se mohou začlenit do výkladu o vládě Marie Terezie a Josefa II. Právě magdalenitky zasáhla nařízení Josefa II.

Vyprávění o židovské synagoze v Mostě je zase spojeno s dějinami 20. století a to konkrétně s Křišťálovou nocí. Osud klášterů minoritů a kapucínů se může začlenit do záležitostí z ČSR v 60. letech 20. století.

Jednou z dalších možností upozornit na dědictví královského města Mostu byla pravděpodobně snaha města Mostu ke stavbě pravoslavného kostela ve stylu transylvánské gotiky (Chrám svatého Valentina) v blízkosti přesunutého děkanského kostela v roce 2010. Město si sice dalo záležet, aby byl kostel vystavěn v Rumunsku a

do Mostu jen převezen. Bohužel kostel a jeho areál je téměř nepřístupný a obrovská reklama, která stavbě přecházela, neměla význam. V současné době o kostelu skoro nikdo nic neví. Součástí areálu by se v budoucnosti měla stát ještě letní modlitebna a monastýr.

I Oblastní muzeum v Mostě má snahu se tématu mosteckých sakrálních památek věnovat. Od června do září 2012 probíhala výstava *Kráčející sochy*, která mapovala osud soch po likvidaci obcí na Mostecku. Na 16. 9. 2014 je opět naplánována vernisáž Ing. Evy Hladké, tentokrát nesoucí název *58 zaniklých kostelů a kaplí na Mostecku*. Tato výstava bude na fotografiích ukazovat, jak sakrální památky na Mostecku vypadaly. Rovněž představí některé dochované exempláře, jako např. vázy apod. Výstava je podle mého názoru vynikající možností, jak nejen při hodinách dějepisu, ale i výtvarné výchovy, lze upozornit na sakrální dědictví Mostecka. Žáky můžeme touto formou motivovat mimo jiné k tomu, aby se více o kulturu zajímali sami, a můžeme tak podpořit činnost podobných institucí.

8 Závěr

Na závěr bych chtěl podotknout, že zpracovat smysluplný text věnující se osudu sakrálních památek v Mostě nebylo jednoduché. Při psaní své práce o přesunu či likvidaci kostelů jsem se musel vypořádat se zdroji, jež pro dějepisáře nebývají úplně běžné. Mé primární prameny představovaly spíše technické sborníky informací a relativně přesné technické popisy projektů přesunu.

Starší historii dobře zpracovávají německé prameny a literatura (viz. Prameny, literatura a metodologie). Těmto zdrojům jsem se ovšem rozhodl nevěnovat příliš do hloubky, protože neobsahují mnou sledovanou problematiku historie mosteckých církevních památek ve 20. století.

Jak je z práce patrné, s každou památkou se nezacházelo stejně. Některé pamětihodnosti byly považovány za cennější a některé téměř za bezcenné, kritéria výběru jsou však pro nás mnohdy zcela neznámá. Ani po přečtení zápisů z komisí nám důvody jednotlivých rozhodnutí nejsou zcela zřejmé a můžeme jen kroutit hlavou nad tím, že nikdo neměl snahu pozastavovat se nad ztrátou či likvidací cenných rukopisů, soch či jiných památek.

V části o kostelu sv. Františka Serafinského jsem stručně představil historii kostela a záležitosti týkající se jeho přestěhování, včetně jednání o přípravě přesunu a obnovu jeho mobiliáře následně v Českých Zlatnících. Zároveň jsem se snažil poukázat na to, že rozhodování o některých záležitostech připadlo převážně představitelům tehdejší KSČ, a tudíž ne odborníkům a pracovníkům z památkové péče. Též jsem poukázal na současné využití kostela sv. Jiří v Českých Zlatnících. Z informací o kostelu a klášteře minoritů je patrné, že mnoho exemplářů knih z tamní knihovny zmizelo, aniž by o tom existovaly nějaké záznamy.

V části týkající se přesunutého děkanského kostela jsem se snažil upozornit na to, o jak technicky náročnou a na svoji dobu ojedinělou záležitost se jednalo. Tehdejší média akci popsala jako téměř světově jedinečnou a faktem zůstává, že je tato akce zaznamenána v Guinessově knize rekordů tisíciletí. Kostel se také 8. února 2010 stal národní kulturní památkou. V dobách přesunu kostela se tento objekt označoval za jedinou zdejší historickou památku hodnou záchrany, v současnosti ale

již panují názory, že ve starém Mostě existovalo více staveb, které měly být zachráněny. Těžba se však ukázala jako mnohem přednější.

Kláster a kostel kapucínů ve starém Mostě potkal již méně příjemný osud. Několik památek, které odborníci označili za cenné, bylo rozebráno. Následně doputovaly například až na Slovensko.

Osud magdalenitek na Mostecku je velmi spjatý s piaristy, kteří se zasloužili o rozvoj školství ve zdejším kraji. Ani jeden z těchto církevních řádů se však v Mostě nedočkal stálého, ničím nerušeného působení. Pokud vezmu do úvahy pohnutou historii magdalenitek, překvapuje mě, že se tak vzácné dílo, jako je Zahražanská Madona, podařilo zachránit a mohlo být umístěno do Národní galerie v Praze.

V Mostě ovšem nebyly jen tyto kostely a kláštery, ale ještě mnoho dalších kostelů či soch, na které by se nemělo zapomínat, a obyvatelé města by o nich měli vědět.

V poslední kapitole jsem chtěl poukázat na to, aby se nezapomínalo mladým lidem na Mostecku vštěpovat informace o církevní historii města, a stručně jsem uvedl několik možností, jak by se historie Mostecka mohla začlenit do běžné výuky dějepisu. Ze své zkušenosti po absolvování základní a střední školy v Mostě a díky rozhovorům se současnými žáky vím, že tématu likvidace starého Města a především církevních památek je ve výuce věnována opravdu malá pozornost. Většina lidí, se kterými jsem o své práci mluvil, projevila zájem si ji přečíst a dozvědět se tak více informací, protože to, co jsem jim vyprávěl, bylo pro ně z velké části nové.

Myslím si, že by se regionální historici, památkáři a učitelé měli více zaměřit na získání pravdivého obrazu tohoto období a zjišťovat, co se s některými památkami stalo, aby se zcela náhodou nenašli ve výsypce cenné sochy, jako tomu bylo nedávno. Tyto sochy se naštěstí postupně restaurují a postupně jsou umísťovány na zámku v Korozlukách. Podle mého názoru to ale nejsou jediné památky, které by se mohly ještě najít a zachránit. Jejich záchranu a získání těchto informací by umožnilo

jedině kompletní prostudování i ještě nepřístupných pramenů, spolupráce s církevním archivem a snaha získat výpovědi ještě žijících pamětníků.

V zásadě by se dalo konstatovat, že původní poslání památkové péče, tj. chránit, opravovat a prezentovat kulturní hodnoty v místech jejich vzniku, se v případě Mostu dodržovalo pouze v místech, jež nebyla lukrativní pro případnou možnost těžby. Soudobý tisk veřejnost podrobněji informoval pouze o přesunu děkanského kostela. Ostatním sakrálním památkám, jež v této práci zmiňuji, se však média příliš nevěnovala. Zprávy objevující se v médiích se týkaly pouze firmy Transfera - podpisu smlouvy, či pochvaly unikátního technického využití. Vždy zohledňovaly unikátnost a velký úspěch, který by se měl stát inspirací pro ostatní země. Z těchto článků je tedy patrné jasné pozérství, které říká: „My to dokážeme“. Zálžitosti týkající se přesunu děkanského kostela nás odkazují i na historii města Mostu a na důvody likvidace města jako takového.

Shrnutí:

V práci jsou popsány nejdůležitější církevní památky starého Mostu, jejich stručná historie a jejich osud v době likvidace starého Mostu. Pokud se některé z památek zachovaly do současnosti, tak je v práci uvedeno jejich umístění a současné využití. Práce také ukazuje na to, jak je náročné se o osudu památek dozvědět, a že je důležité děti a mládež v Mostě upozornit na starobylost města.

Summary:

In this thesis, the most significant religious sights of old Most, their brief history and their story when destroying old Most, are described. In case that some of the sights have been preserved till presence, their location and current usage are stated in this thesis. The thesis also points out difficulty of learning about the history of the sights and the importance of turning children and the young's attention to antiquity of the town.

9 Bibliografie

Prameny:

Anordnung zur Durchführung des Vierjahresplans über die Erfassung von Nichteisenmetallen. Vom 15. März 1940 (in: Reichsgesetzblatt, Jg. 1940, Teil I, Nr. 48, ausgegeben zu Berlin, den 18. März 1940, s. 510)

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, *119/1/13 soupis fotodokumentace (s. d.)*

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, *119/1/12 mobiliář- různé poznámky a soupisky (s.d.) Závěrečná zpráva z provedené inventarizace transferovaného mobiliáře kostela sv. Františka z Assisi, bývalého kláštera minoritů v Mostě, Most 23. 10. 1987*

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, *119/1/12 mobiliář - různé poznámky a soupisky (s.d.) Zpráva o mobiliáři z bývalého kostela sv. Františka z Assisi, kláštera minoritů v Mostě, Most 20. 7. 1987*

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, *119/1/12 mobiliář- různé poznámky a soupisky (s.d.) Zpráva o mobiliáři z bývalého kostela sv. Zpráva o prohlídce restaurátorského díla- památka: Oltářní obraz Snímání a kříže, kostel minoritů v Mostě, Most 20. 11. 1979*

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, *119/2/1 Kostel sv. Václava, Restaurátorský průzkum maleb mobiliář, 1971*

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, *119/2/2 Kostel sv. Václava, Varhany 1965 – 1980*

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, *119/2/3 Kostel sv. Václava, Fotodokumentace interiéru*

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, *119/2/8 Kostel sv. Václava, Zápis z exhumační komise, 18. 5. 1979*

NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, 119/2/9
Kostel sv. Václava, *Mobiliář (transfer)*

Oblastní muzeum v Mostě, *Zahražanská křížová cesta* – špatně čitelný dokument bez
datace

Oblastní muzeum v Mostě, Okresní muzeum v Mostě, *Sbírka rukopisů okresního
muzea v Mostě*, 1977

OÚM, *Kostel sv. Jiří v Českých Zlatnících*, vydáno referátem kultury u příležitosti
otevření a zasvěcení kostela sv. Jiří v Českých Zlatnících, Most 1994

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církevní objekty
v okrese Most- údržba, opravy, škody, demolice, různé koncepce a úpravy 1966 – 70,
1972 – 76, 1981, 1983, 1984, *dílčí dokumenty*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev
římskokatolická - FO Most- děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie: *inventář-
soupis*.

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev
římskokatolická- FO Most- děkanský úřad: inventář soupis 1964, *Seznamy
nejvybranějších církevních památek okresu Most- II. kategorie v Mostě a zároveň
seznam přemístění do nového děkanství-15.2.1974*.

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev
římskokatolická- FO Most- děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie: *inventář-
soupis*.

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev
římskokatolická- FO Most- děkanský úřad: inventář soupis 1964, *Vyřazovací protokol
inventárních předmětů děkanského úřadu v Mostě a zároveň seznam přemístění do
nového děkanství-15.2.1974*.

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev
římskokatolická- FO Most- Most- Kostel kapucínský: inventář: soupis 1962, 1974,

Vyřazovací protokol předmětů kapucínského kostela v Mostě, sepsaný ku dni 31. 12. 1962 admin. Jaroslavem Knesplem.

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církev římskokatolická- FO Most- Most- Kostel kapucínský: inventář: soupis 1962, 1974, *Vyřazovací protokol předmětů kapucínského kostela v Mostě, sepsaný ku dni 31. 12. 1962 admin. Jaroslavem Knesplem.*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter kapucínů v Mostě 1940, 1950, 1955, *Protokol o převzetí ze dne 31. 5. 1945.*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter kapucínů v Mostě 1940, 1950, 1955, *Situační zpráva kláštera ze dne 17. 5. 1956.*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter kapucínů v Mostě 1940, 1950, 1955, *Soupis inventáře chrámové lodi pořízený dne 6. 5. 1950.*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Bývalý klášter Minoritů v Mostě- sdělení, 7. 4. 1954.*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Dopis Náboženské matice pro Oblastní bytový podnik v Mostě ze dne 22. 11. 1954.*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Protokol o převzetí knihoven a kláštera minoritů a kapucínů v Mostě.*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Správa domu č.p.228, ul. Žďanova, Most-klášter minoritů.*

SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Situační zpráva kláštera Minoritů v Mostě, 2 listy*.

Sekundární literatura:

ADAMCOVÁ, Kateřina a kol, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v Ústeckém kraji*, Národní památkový ústav, Ústí nad Labem 2012.

ANDRÝSEK, Jan, *Město Most jako filmová kulisa*. Bakalářská práce. Brno 2008.

BLUMER, Josef, *Register zu Cori's Geschichte der königlichen Stadt Brüx*, Most 1931.

BUBEN, Milan, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, I. – III. díl, Praha 2002.

CORI, Johann Nepomuk, *Geschichte der königlichen Stadt Brüx bis zum Jahre 1788*, Brüx 1889.

ČECHURA, Martin, *Zaniklé kostely Čech*, Praha 2012.

FIEDLER, Jiří, *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, Praha 1992.

GOLD, Hugo, *Židé a židovské obce v Čechách v minulosti a v přítomnosti I.*, Brno – Praha 1934.

JIRÁSKO, Luděk, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991.

KLÁPŠTĚ, Jan a kol, *Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě*, Pardubice 1992.

KONEČNÝ, Martin a kol, *Osud Mostecka, člověk a životní prostředí včera a dnes, sborník odborných prací*, Most 1996.

KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. díl- Ml – Pan*, Praha 2000.

MACEK, Jaroslav, *950 let litoměřické kapituly*, Kostelní Vydří 2007.

MANNLOVÁ, Heide, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě v dějinách Českosaské pozdní gotiky*, Most 1969.

Přesun kostela v Mostě – sborník materiálů, Městský výbor ČVT stavební Praha ve spolupráci s Transferou Praha, Praha 1975.

MOSTECKO: regionální vlastivěda, Most, Hněvín, 2004.

MUDRA, Aleš, *Madona ze Zahražan*, Ústecký historický sborník, Ústí nad Labem, 2004, s. 409-412.

NOVÁK, Vlastimil, *Zmizelý Most*, Most, Hněvín, 2003.

POCHE, Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech II. K-O*, Praha 1978.

SCHLESINGER, Ludwig, *Stadtbuch von Brüx bis zum Jahre 1526*, Prag 1876.

VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.

VÍŠEK, Ivan. – MYŠIČKA, Martin, *Správa města v průběhu staletí*, Most 2005.

Tiskoviny, periodika:

BAKULE, Zdeněk, *Unikát škodovky*, Pravda 6. 9. 1973, ročník 54, výtisk 212, s. 4

ČERNÝ, Viktor, Archeologické rozhledy LXII – 2010, *Populační specifika pohlavního dimorfismu antropometrických znaků a určení pohlaví u koster z kláštera minoritů v Mostě*, Praha, Archeologický ústav Akademie věd, 2010, s. 469-479

HLADKÁ, Marie, *České Zlatníky a kostel sv. Jiří*, Mostecký týdeník, 9. 4. 1993, ročník 2, číslo 4.

HLADKÁ, Marie, *Dějiny řádu minoritů sv. Františka z Assisi v Mostě se píší od roku 1284*, Historie Mostecka, 10. 10. 1994.

HONYS, Vít, *Barokní morový sloup bude tvořit jednu z dominant Prvního náměstí v Mostě*, Deník Mostecka, 22. 10. 1998.

KLÁPŠTĚ, Jan, *Klášter minoritů v Mostě*, Archeologické rozhledy LXII – 2010, Praha 2010.

Křížová cesta v ulici Jana Žižky, Mostecké listy, září 2007, číslo 7.

MYŠIČKA, Martin, *Nadace ke zřízení piaristické koleje v Mostě*, Porta Bohemica – sborník historických prací 1, Litoměřice 2001.

STEHLÍKOVÁ, Dana, *Poklady litoměřické diecéze III- Regionální enkláva sakrálního umění*, Umění a řemesla- čtvrtletník pro kulturu a prostředí, Praha 1998.

ŠTÝS, Stanislav, *Mostecký přesunutý kostel získal pečeť národní kulturní památky*, Mostecké listy, č. 6, červen 2010, Most.

VLACH, Jiří. *Plzeňská Škodovka pro záchranu jedné z nejcennějších památek: Jedinečná technická akce*, Pravda, 18. 9. 1975, ročník 56, číslo výtisku 220.

Internetové zdroje:

Český Krumlov[online], <<http://www.ceskykrumlov.com/prohlidka/latran/minoritsky-klaster/>>, [cit. 1. srpna 2013].

Římskokatolická farnost [online],

<<http://www.farnost-most.cz/>>, [cit. 20. listopadu 2013].

Homér – regionální týdeník[online],

<http://www.homerlive.cz/kauza_repre_pozemky/kauza_pozemky_pod_repre_soud_r_ozhodl.html>, [cit. 4. února 2014].

Homér – regionální týdeník[online],

<http://www.homerlive.cz/kauzy/kauza_pozemky_pod_repre_pokracuje.html>, [cit. 4. února 2014].

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě [online], <<http://www.kostel-most.cz/>>, [cit. 14. listopadu 2013].

Provincie řádu minoritů[online], <<http://www.minorite.cz/>>, [cit. 4. února 2014].

Mostecký deník [online], <http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/vzpominky-na-stary-most-kostely-v-zaniklem-meste.html>, [cit. 9. listopadu 2013].

Stránky Jaroslava Červenky k bakalářské práci[online],
<<http://starymost.web2001.cz/kostel.htm>>, [cit. 8. dubna 2013].

Římskokatolická farnost Most[online], <<http://www.farnost-most.cz>>, [cit. 8. listopadu 2013].

Záznam z ranního Radiožurnálu ze dne 30. 9. 2010, k výročí přesunu vysílací čas 8:50.
Rozhovor vedl Petr Král s páterem Josef Hurtem[online],
<<http://www.josefhurt.cz/35-let-od-presunu-kostela-v-moste>>, [cit. 21. března 2012].

Zničené kostely v ČR[online], <<http://www.znicenekostely.cz/>>, [cit. 28. února 2014].

Rozhovory:

Rozhovor s pracovnící Oblastního muzea v Mostě Ing. Evou Hladkou –
Fotodokumentální oddělení v Oblastním Muzeu v Mostě ze dne 13. 3. 2014

Rozhovor s „páterem“ Josefem Hurtem: rozhovor vedl Petr Král s páterem Josef Hurtem, <http://www.josefhurt.cz/35-let-od-presunu-kostela-v-moste> - čerpáno dne 21. 3. 2012

10 Seznam použitých zkratek

ATO – Archiv těžební oblasti

AÚ ČSAV- Archeologický ústav Československé akademie věd

ČFVU – Český fond výtvarných umění

ČKD – Českomoravská Kolben-Daněk

ČVÚT – České vysoké učení technické

KSSPPOP - Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody

NPÚ, ÚOP – Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště

OHES – Okresní hygienicko-epidemiologická stanice

ONV – Okresní národní výbor

OK ONV – Odbor kultury Okresního národního výboru

SHP – Stavebně historický průzkum

SHD – Severočeské hnědouhelné doly

SoKA – Státní okresní archiv

TPVC – Tajemník pro věci církevní

11 Přílohy

Textové přílohy:

Příloha č. 1: Situační zpráva kláštera kapucínů v Mostě

Příloha č. 2: Opis dopisu týkajícího se jednání o kostelu Minoritů v Mostě ze dne 2. 9. 1975

Příloha č. 3 : Protokol o vykonané revizi v klášteře Minoritů v Mostě ze dne 18. 5. 1950

Příloha č. 4: Objednávka zaměření kostela

Příloha č. 5: Podrobný rozpis nákladů na přesun děkanského kostela

Příloha č. 6: Zápis z exhumační komise v kostele sv. Václava

Obrazové přílohy:

Obrázek č. 1: klášter kapucínů, 1912

Obrázek č. 2: boční loď kláštera kapucínů, 1968

Obrázek č. 3: portál kostela kapucínů, 1968

Obrázek č. 4: areál a interiér konventu kapucínů, 1930

Obrázek č. 5: areál minoritů s krámkou, 1912

Obrázek č. 3: interiér kostela v Českých Zlatnících, 2011

Obrázek č. 7: stropní malby v Českých Zlatnících, 2012

Obrázek č. 8: interiér kostela minoritů, 1974

Obrázek č. 9: dvůr kláštera minoritů, 1965

Obrázek č. 10: pohled na konvent minoritů ze II. náměstí, 1963

Obrázek č. 11: likvidace areálu minoritů, 1975

Obrázek č. 12: původní městský znak z věže minoritů

- Obrázek č. 13: děkanský kostel před přesunem, kolem 1975
- Obrázek č. 14: děkanský kostel v Mostě, 2011
- Obrázek č. 15: transfer děkanského kostela, 1975
- Obrázek č. 16: transfer děkanského kostela v Mostě – vnitřní zpevnění, 1975,
- Obrázek č. 17: židovská synagoga, kolem 1905
- Obrázek č. 18: vypálení židovské synagogy, 9. – 10. 11. 1938
- Obrázek č. 19: bývalá židovská matrika – Jeronýmovo náměstí, 1978
- Obrázek č. 20: piaristický kostel, kolem 1910
- Obrázek č. 21: interiér kostela piaristů, 1970
- Obrázek č. 22: kostel piaristů na III. náměstí, 1975
- Obrázek č. 23: portál piaristů v Ústí nad Labem, 2006
- Obrázek č. 24: 2 sochy od piaristů v Oblastním muzeu v Mostě
- Obrázek č. 25: kostel sv. Václava, kolem roku 1930
- Obrázek č. 26: kostel sv. Václava, kolem roku 1981
- Obrázek č. 27: varhany v kostele sv. Václava, kolem roku 1970
- Obrázek č. 28: interiér kostela sv. Václava – freska nad sakristií, září – říjen 1981
- Obrázek č. 29: sochy Kajcníků u sv. Ducha, 2013
- Obrázek č. 30: sochy Kajcníků- dříve u děkanského kostela, 2005
- Obrázek č. 31: Zahražanská Madona s nepůvodní svatozáří, kolem 1930
- Obrázek č. 32: kostel sv. Vavřince, kolem roku 1900
- Obrázek č. 33: morový sloup v Mostě na I. náměstí – současnost

12 Textové přílohy:

Příloha č. 1.

Situační zpráva kláštera kapucínů v Mostě

a) Popis veškerých nemovitostí patřících klášteru:

budova kláštera čp. 322 stavební parcely č.kat 3,4,5, 526,627, zahrada. Zastavěná plocha (budova kláštera, obytná budova, kostel) obnáší 2158 m². Nezastavěná plocha (zahrady, dvůr) obnáší 11974 m².

b) Technický popis jednotlivých budov:

Klášterní budova je jednopatrová, stavěná ve tvaru čtverce, jehož jedna strana je prodloužena v civilní objekt. Budova byla vystavěna v r. 1616 a dána do provozu řádu Kapucínů v r. 1618. Je poměrně zachovalá, opravována byla r. 1895 a posledně v r. 1949 se opravovala střecha a byl a byl odborně vymalován vnitřek chrámu. Adaptace bude přicházet v úvahu až podle rozhodnutí, k jakému účelu bude budova použita. Klášter i kostel stojí v ulici Klementa Gottwalda, ústící do hlavního náměstí. Klášterní místnosti jsou tmavé, v přízemí částečně vlhké, v I. patře suché. Obytné místnosti jsou pouze v I. poschodí, a to v klášteře 5 místností v rozměrech 20 až 25 m², v křídle, obývaném civilními nájemníky je 11 místností téže velikosti.

Ostatní místnosti jsou: 1 kuchyně- 16m², umývárna se žlaby a tekoucí vodou- 30 m², jídelna 16 m², žehlárna 12 m², kancelář – 20 m², hudební síň 14 m², spíž 8 m², archiv 8 m², koupelna 8 m², 2 splachovací klosety a 1 pissoire s předsíní – 20 m².

V přízemí se nachází 1 knihovna- 24 m², společenská místnost – 32 m², stará kuchyně, umývárna a prádelna – 3 místnosti bez spojovacích dveří o výměře 60 m², dílna – 20 m², skladiště 80 m². Chodby měří v I. poschodí 75 m², v přízemí 30 m², chodby v podloubí cca 150 m². Sklep na uhlí 25 m², 2 stará pohřebiště pod kostelní lodí – 40 m², sklep na brambory a ovoce – 30 m², vinný sklep 25 m², další vinný sklep pronajatý Družstvu hostinských, cca 80 m².

c) Elektronická instalace je ve všech místnostech včetně sklepů pod omítkou.

V budově je kanalizace, záchody jsou splachovací. Tekoucí voda je zavedena do dvou obytných místností, do klozetů, do koupelny, do umývárny a do prádelny. Ve staré kuchyni v přízemí je réservoir na vodu, z něhož je rozváděna teplá voda k umývání

nádobí. Ústřední topení zavedeno není, místnosti se vytápí karmy. Telefon do kláštera zaveden není, výtah ani jiné strojové zařízení se nenachází.

- d) Přiloženo fotografií kláštera.
- e) Úřední plány budov odvezla STB- Kraj v Ústí n./L., přikládáme proto laický plánec
- f) O budovu jeví zájem místní Pionýři a revisní komise doporučuje toto přidělení.

Zdroj: SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter kapucínů v Mostě 1940, 1950, 1955, *Situační zpráva kláštera ze dne 17. 5. 1956*

Příloha č. 2.

Opis dopisu týkajícího se jednání o kostelu minoritů v Mostě ze dne 2. 9. 1975

Děkanský úřad v Mostě č. j. 213/75

Most 2. IX. 1975

Věc: Minoritní kostel Most- náhradní místnost

Titul. Výstavba koridoru Most-SHD

K zápisu ze 17. 7. 1975

Most: Balbínova ulice

Dr. Vitvar

V druhé polovině července 1975, v době, kdy jsem měl dovolenou, jste povolali zástupce Kapitulní konzistoře v Litoměřicích k jednání o kostele sv. Františka /minoritní/ v ul. Žďánově s tím, že zamýšlíte v důsledku uhelné těžby v lomu Most v příštím roce /ke konci/ zbourat tento kostel a že tedy v předstihu pro záchranu památek má být kostel uzavřen po 1. 1. 1976.

Překvapilo mě, že jsme nebyli oficiálně pozváni my jako místní duchovní správa, jen nám to sdělili zástupci Konsistoře a zúčastnil se jednání kaplan Hložánka. Jako poslední bod zápisu je požadavek církve na náhradní místnost pro 200 věřících. Na požadavku náhradní místnosti ve vhodné části Mostu **pevně trváme** s tím, že kapacita 200 lidí je příliš nízká a požadují místnost minimálně pro 300 lidí /tři sta/!

ONV Most – odbor kultury – OCT Adamová žádala dislokační komisi o místnost pro 400 věřících. Dosud – po více než dvouletém předběžném požadavku na ONV za přítomnosti zástupců ministerstva kultury – květen 1973 ! – nic se neděje!

~~Doufám, že i u nás platí zákon č. 218 a 219 Sb. zákonů i usnesení Helsinské konference.~~

Nedostaneme-li včas náhradní a vyhovující místnost, nemůžeme uvolnit minoritní kostel pro Vaše účely. Kostelík sv. Václava s malíčkou kapacitou nemůžeme věřícím, hlavně o svátcích a různých slavnostech stačit! A posílat staré lidi někam do Vtelna nebo Litvínova je příliš nelidské!

Dávám Vám tyto skutečnosti na vědomí s tím, abyste se zasadili na příslušných místech o přidělení dostatečné a vyhovující náhradní místnosti!

S pozdravem

Jaroslav Knespl
děkan, Most
kulaté razítko nečitelné
Za správnost opisu: Grundová

Zdroj: SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Církevní objekty v okrese Most- údržba, opravy, škody, demolice, různé koncepce a úpravy 1966 – 70, 1972 – 76, 1981, 1983, 1984, *Opis týkající se jednání o kostelu Minoritů v Mostě ze dne 2. 9. 1975*

Příloha č. 3.

Protokol o vykonané revizi v klášteře Minoritů v Mostě ze dne 18. 5. 1950

a. Revize byla provedena za přítomnosti:

Kočanárle Richard, předseda okr rev. komise KSČ v Mostě

Ježková Růžena, školská referentka ONV

Borovička Josef, správce muzea města Mostu- jako znalec

Hlava Zdeněk, knihovník městské knihovny v Mostě- jako znalec

Anděl Bohumil, zmocněnec SÚC pro Minoritní klášter

Korda Josef, okr. kult. tajemník

b. Revizní komise převzala:

Vkladní knížky:

- 1) Sparkasse in Brück, folio 20680 na jméno Bonaventura Hruška, Kčs. 14.290, 60 Kčs.- vázaný vklad
- 2) SparkassezuBrück, folio 17578 na jméno na jméno P Hruška Bonaventura, RM 3292,71.- vázaný vklad
- 3) LandwirtschaftlicheBezirks – Vorschusskasse in Brück č. 10589 na jméno Minoriten konvent u.KircheBrück, RM 4800.- vázaný vklad
- 4) LandwirtschaftlicheBezirks – Vorschusskasse in Brück č. 10629 na jméno Messestiftungend.Minoritenkonvent, Brück, RM 258,-, váz. vklad
- 5) Česká záložna Most, č. 246 na jméno Konvent Minoritů Most, Kčs. 7840 – vázaný vklad
- 6) Československá záložna v Praze II č. 12580 na jméno Most, Kčs. 12867,60 – vázaný vklad
- 7) Knižka závodních podílů a půjček České záložny v Mostě na jméno P Bonaventura Hruška, 5 podílů á 20.- Kčs.

Vkladní listy:

- 1) LandwirtschaftlicheBezirks- Vorschusskasse in Brück č. 2297 na jméno P Hruška, Katechet, Kčs. 87.600.- vázaný vklad.
- 2) Sparkasse in Brück, folio 40740 na jméno Klášter Minoritů Most, Kčs. 0,30.- vázaný vklad.
- 3) Spořitelna v Mostě, str.hl.kn. 304767 na jméno Vojtěch Mareš Most, Kčs. 1.045.- vázaný vklad.

4) Spořitelna v Mostě, str.hl.kn. 304768 na jméno Zima Otakar, Kčs. 1495.- vázaný vklad

Odevzdáním uvedených vkladných knížek a listů SÚC 4 odbor s.Ungerovi byl pověřen Josef Korda, okr. kultový tajemník v Mostě.

c. Obdělávání orné půdy patřící klášteru:

Pole č. kat. 1443 a č. kat. 1513 o celkové výměře 4, 8587ha má pronajaty MNV v Mostě, který ej obhospodařuje.

d. Živý inventář hospodářský

Obsahuje jednoho kohouta, 8 slepic, jednu liliputku. Nabídnut k prodeji zatím nebyl, slouží k částečnému zásobování kuchyně pro zmocněnce a kostelníka. Pečuje o něj kostelník, krmivo jest zajištěno.

e.

Finanční hotovost byla nalezena v částce 1745.- Kčs a v sakristii nalezeno 255.- Kčs a celková částka 2000 Kčs byla uložena na běžný účet u Okresní spořitelny a záložny v Mostě.

f. (Dodatek) cenné papíry

Požární pojistka proti škodám požárem, bleskem a výbuchem č.14282822 a dodatek k této pojistce proti škodám vichrem na částku 918 000.- Kčs (slovy devětsetosmnácttisíc Kčs) u První československé pojišťovny, np. ze dne 19.července 1948. Pojistka bude předána SÚC 4.odbor s. Ungerovi společně s vkladními knížkami a listy okr. kultovým taj. Josefem Kordou.

g. Zálaha zmocněnce:

V původní výši 3000.- Kčs byla do dnešního dne vyčerpána do částky 1100.- Kčs.

h. Běžný účet klášter neměl u žádného peněžního ústavu.

i. Revisní komise zjistila, že soupis inventáře odpovídá skutečnému stavu a neshledala žádných podstatných závad.

j. Pro nedostatek revisního personálu SÚC Praha byla vpředu jmenována revisní komise zvolena na OS KSČ v Mostě v církevní pětce za přítomnosti:

Lantora Václav předseda OV KSČ

Hrubý František, pol.taj. ONV

Zástupce okr. vel. STB

Josef Tesař taj. OAV MF v Mostě

Dolejší Jaroslav zmocněnec SÚC v Kl. Kapucínů v Mostě

Anděl Bohumil zmocněnec SÚC v kl. Minoritů v Mostě

Jako revizní komise byli zvoleni: Kočandrle Richard, a Ježková Růžena,

Jako odborní znalci: Borovička Josef a Hlava Zdeněk

Zdroj: SOkA Most, Archiv církevního tajemníka (nezpracovaný fond), Převzetí církevního majetku státem- klášter minoritů v Mostě 1950, 1951, 1954-56, *Protokol o vykonané revizi v klášteře Minoritů v Mostě*

Příloha č. 4.

Objednávka zaměření kostela: NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most.

Minoritský klášter v Mostě, 119/1/8 komise pro inventarizaci mobiliáře kostela (1987)

10. června 1968

Bittnerová

Státní ústav památkové péče a ochrany přírody

Archív

Praha- Pohořelec

Objednávka č. 99/68

Objednáváme u Vás 1 vyhotovení (tisk) zaměření kostela Minoritů v Mostě pro potřebu SHR- Výstavba koridoru MOST. Pokud nebudete moci zaslat jednu z kopií ve Vašem archívu a bude nutno zhotovit kopii navíc, fakturujte přímo SHR- Výstavba koridoru Most. Objednávku vyřídíte také přímo na výše uvedený podnik k rukám s. ing. Janoty.

Na vědomí: SUPPOP ing. Jirinec, Praha

Referent: Ješová

Zdroj: NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/1 Most. Minoritský klášter v Mostě, 119/1/8 komise pro inventarizaci mobiliáře kostela (1987)

Příloha č. 5:

Náklady I. části, která zahrnovala zřízení depozitáře pro mobiliář a vybrané kamenické prvky určené k restaurování, činily 691 000,- Kčs.

Náklady II. části, která zahrnovala demontáž a uložení mobiliáře a vybraných kamenických prvků do depozitáře, činily 4 918 000,- Kčs.

Náklady III. části, která zahrnovala přípravu kostela pro přesun, zřízení přesunové trasy a nových základů, pořízení a montáž technologie a provedení vlastního přesunu, činily 124 701 000,- Kčs.

Náklady IV. části, která zahrnovala ustavení kostela na nových základech, demontáž technologie, rekonstrukci kostela a jeho reinstalaci, činily 25 490 000,- Kčs.

Další finanční náklady si vyžádaly úpravy II. suterénu pro potřeby archeologického ústavu a na úpravy I. suterénu pro potřeby expozičních prostor, zřízení sociálního zařízení, také do těchto oprav byly zahrnuty opravy věže. Tyto náklady činily 7 000 000,- Kčs.

Další náklady ve výši 19 000 000,- Kčs byly použity na úpravy sousedních objektů špitálu a kaple Sv. Ducha, včetně úprav okolí celého areálu, které proběhly v letech 1978 až 1990.

Tedy celková částka těchto oprav je 181 800 000 Kč.

Zdroj: Stránky Jaroslava Červenky k bakalářské práci[online],
<<http://starymost.web2001.cz/kostel.htm>>, [cit. 8. dubna 2013].

Příloha č. 6.

Zápis z exhumační komise, 18. 5. 1979

Přítomní členové komise:

- za Národní muzeum- antropologické oddělení Praha dr. Strloukal
- za expozituru AÚ ČSAV – dr. Klápště
- za ONV Most: vedoucí odboru kultury s. Cihlářová, okresní církevní tajemník s. Bryll, za odbor MH s. Hladíková, za Kapitální konsistoř dr. Holoubek, za Děkanský úřad Most p. Janáč, za ONZ-OHES Most dr. Švec a Ing. Huda, za Okresní archiv v Mostě dr. Voříšek, za Okresní muzeum Most dr. Mannlová a pracovníci laboratoře, za SHD IKÚO- s. Kotrla, za KSSPPOP s. Rambousková

Zdroj: NPÚ, ÚOP Ústí nad Labem, ATO, 119/2 Most. Kostel sv. Václava v Mostě, 119/2/8 Kostel sv. Václava- *zápis z exhumační komise, 18. 5. 1979*

13 Obrazové přílohy:

Obrázek č. 1: klášter kapucínů, 1912, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 2: boční loď kláštera kapucínů, 1968, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 3: portál kostela kapucínů, 1968, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 4: areál a interiér konventu kapucínů, 1930, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 5: areál minoritů s krámkou, 1912, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 6: Interiér kostela v Českých Zlatnících, 2011, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 7: stropní malby v Českých Zlatnících, 2012, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 8: interiér kostela minoritů, 1974, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 9: dvůr kláštera minoritů, 1965, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 10: pohled na konvent minoritů ze II. náměstí, 1963, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 11: likvidace areálu minoritů, 1975, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 12: původní městský znak z věže kostela minoritů, Tomáš Botlík

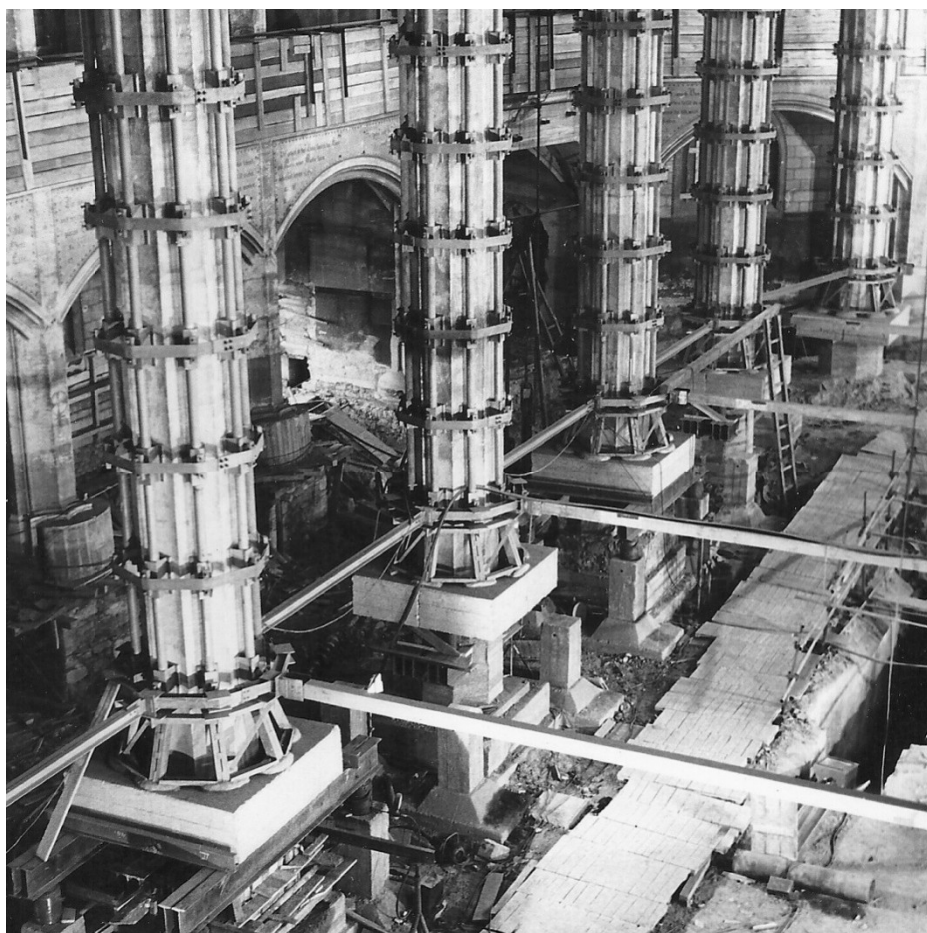
Obrázek č. 13: děkanský kostel před přesunem, kolem 1975, www.kostel-most.cz

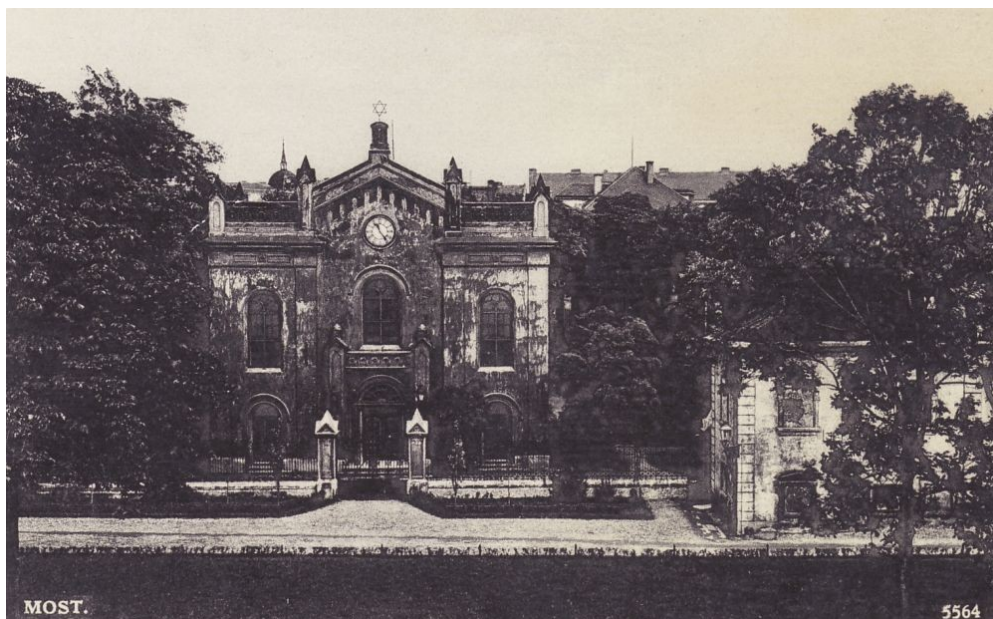
Obrázek č. 14: děkanský kostel v Mostě, 2011, Tomáš Botlík

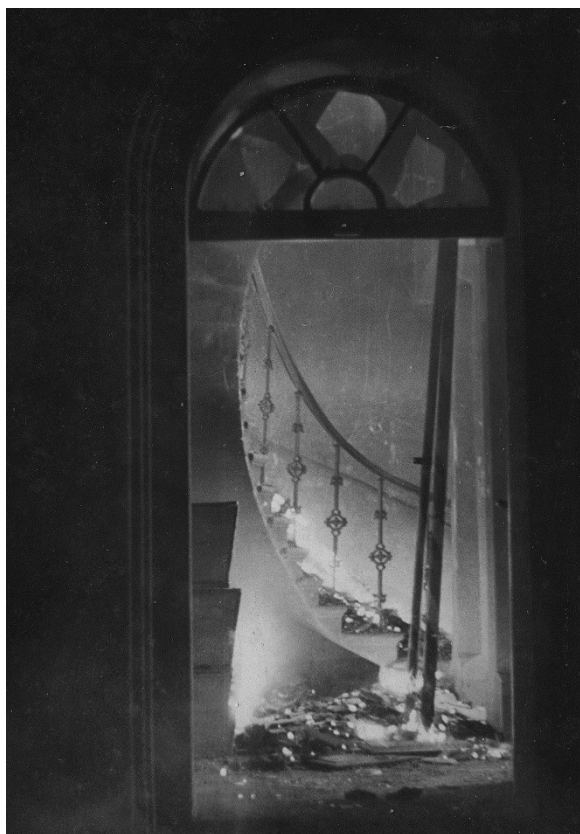
Obrázek č. 15: transfer děkanského kostela v Mostě, 1975, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 16: transfer děkanského kostela v Mostě – vnitřní zpevnění, 1975,
Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 17: židovská synagoga, kolem roku 1905, Jaroslav Hron

Obrázek č. 18: vypálení židovské synagogy, 9. – 10. 11. 1938, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 19: bývalá židovská matrika – Jeronýmovo náměstí, 19781978, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 20: piaristický kostel, kolem 1910, Jaroslav Hron

Obrázek č. 21: interiér kostela piaristů, 1970, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 22: kostel piaristů na III. náměstí, 1975, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 23: portál piaristů v Ústí nad Labem, 2006, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 24: 2 sochy od piaristů v Oblastním muzeu v Mostě, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 25: kostel sv. Václava, kolem roku 1930, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 26: kostel sv. Václava, kolem roku 1981, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 27: varhany v kostele sv. Václava, kolem roku 1970, Fotodokumentační oddělení
– Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 28: interiér kostela sv. Václava – freska nad sakristií, září – říjen 1981,
Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 29: sochy Kajícíků u sv. Ducha, 2013, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 30: sochy Kajícníků- dříve u děkanského kostela, 2005, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 31: Zahražanská Madona s nepůvodní svatozáří, kolem 1930, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 32: kostel sv. Vavřince, kolem roku 1900, Fotodokumentační oddělení – Oblastní muzeum v Mostě

Obrázek č. 33: morový sloup v Mostě na I. náměstí – současnost, Magistrát města Mostu

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M.D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce
Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				